

the yellowish green
the yellowish green

the yellowish green

Digitized by the Internet Archive
in 2015

<https://archive.org/details/redenvoeringterp00wall>

REDENVOERING,
TER PLEGTIGE INWYINGE
VAN
HET KUNSTEN-KWEEKSCHOOL,
volgens de laatste wille
van wylen

DE HOOG WELGEBORNE VROUWE,
MARIA DUYST VAN VOORHOUT,
VRTVROUWE VAN RENSWOUDE, EMMICKHUYSEN,
EN IN *MIDDELHARNAS,*
VROUWE IN MYNSHEERENLAND, EN VAN MOERKERKEN,
ENZ. ENZ. ENZ.

binnen de Stad **DELFT** gesticht:
volgens het besluit
van deszelfs

WELEDELE HEEREN BESTIERDEREN
in het openbaar gehouden

in de grotere Gehoorzaale dezer Stichting
op den 11^{en} van Wintermaand 1759

DOOR

J O H A N N E S V A N D E R W A L L,

A. L. M. Philos. Doctör,
LECTOR IN DE WIS-, NATUUR- EN STERREKUNDE
EN
EERSTE INSTRUCTOR OP DEZE SCHOOLE.

Op kosten dezer Stichting
te **DELFT** gedrukt
By **EGBERT VANDER SMOUT, 1760.**

A A N

myne Hoog Aanzienelyke Mæcenaten,
DE WELEDELE HEEREN
BESTIERDEREN

V A N

HET KUNSTEN-KWEEKSCHOOL,

volgens de laatste wille
van wylen

DE HOOG WELGEBORENE VROUWE,
MARIA DUYST VAN VOORHOUT,

VRYVROUWE VAN RENSWOUDE, EMMICKHUYSEN,
EN IN MIDDELHARNAS,
VROUWE IN MYNSHEERENLAND EN VAN MOERKERKEN,
ENZ. ENZ.

binnen D E L F T gesticht:

MR. ADRIAAN MOUCHON,
Raad en Regeerend Burgemeester dezer Stad,
enz. enz.

MR. ADRIAAN VANDER GOES,
Raad in de Vroedschap dezer Stad,
Secretaris en Penningmeester van Delfland,
Kommies Stapelier van de Generaliteits Ma-
gasynen, enz. enz.

MR. HENDRIK VOCKESTAERT,
Secretaris dezer Stad, enz. enz.

MR.

MR JOAN CAREL VAN ALDER WE-
RELD, *Raad in de Vroedschap en Wees-
meester, enz. enz.*

JAN NICOLAAS CHRISTIAAN
VAN KRETSCHMAR, *Heer van
Noordscharwoude, Raad in de Vroedschap
en Weesmeester, enz. enz.*

MR WILLEM VAN STAVEREN,
*Kasfier van de Oost-Indische Compagnie ter
Kamer Delft, enz. enz.*

MIDSGADERS

MR ADRIAAN VANDER LELY,
*Rentmeester dezer Stichting, Bailluw van
Watering, Lier en Souteveen, Commisfaris
der Huwelykse zaken, en oudste Capitein
der Schutterye dezer Stad; Rekenmeester der
West-Indische Compagnie ter Kamer op de
Mase, enz. enz.*

WORD DEZE INWYINGS-REDENVOERING
met verschuldigde eerbied

OPGEDRAGEN

door

JOHANNES VANDER WALL.

JOHANNES VANDER WALL
REDE NVOERING
TER INWYINGE VAN
HET KUNSTEN-KWEEKSCHOOL

Volgens de laatste wille
van wylen

DE HOOG WELGEBORENE VROUWE
MARIA DUYST VAN VOORHOUT,
VRIJVROUWE VAN RENSWOUDE, EMMICKHUYSEN,
&c. &c.

binnen DELFT gesticht.

*Schout, Burgemeesteren, Schepenen, en verde-
re Leden der Regeringe van deze Stad, mids-
gaders derzelver Raadsman en Geheimschry-
vers, WelEdele Groot Achtbare en Gestreng
Heeren.*

*Bestierderen van dit Kunsten-Kweekschool met
deszelfs Rentmeester, WelEdele Heeren,
Hoog-aanzienelyke Mæcenaten.*

Uitleggers en Verkondigers van 't Heilig Bybel-woord, zeer Godvruchtige, zeer Eerwaarde Mannen.

Leeraren in allerlei Wetenschappen, zeer Geleerde, zeer Voortreffelyke Mannen.

Die de werkdaad der Vestingbouw- Geschut- en Tekenkunde in deze Schoole onderwyft, zeer Ervaren Man, veelgeachte Amptgenoot.

Dien het Huisopzicht, het onderwys der gronden van den Godsdienst, en der Fransche taal hier aanbevolen is, zeer Yverige en Kundige Mannen.

Eindelyk Gy, zeer talryke Vergadering, die tot deze plegtigheid herwaards samen zyt gekomen, zeer Aanzienlyke, zeer Voortreffelyke Toeboorders.

At het onder de moeyelykste omstandigheden met recht geteld mag worden, wanneer men in zulk eene twyffelagtige onzekerheid wordt ingewikkelt, dat men niet weete, welke van twee

twee tegen elkander stryden- de zaken 't best zy uit te kiezen; zal, zoo ik my niet bedriege, ligtelyk worden toegestemd van allen, die zich in dergelyke ongelegenheden ooit bevonden hebben. Want daar yder dezer onderwerpen aan den eenenkant beschouwt zeer aanprysfelyk, ja zelf om verscheidene redenen als noodzakelyk schynt; vindt men aan de andere zyde eenen ganschen drom van zwarigheden die daar aan onafscheidelyk verknogt zyn: zoo dat men zeer verlegen en bekommerd word, geen middel ziende om zich uit zulk eene netelige omstandigheid gelukkiglyk te redden; voor al daar de middelweg, die men gewoonlyk 't veiligst gaat, niet kan betreden worden, maar men noodzakelyk in 't een of ander uiterste vervallen moet. Gelyk immers de stoute zeeman, wanneer hy met zyn brose kiel by het teisteren der golven langs blinde klippen henen zeilt, met angst en schroom wordt overgoten, om dat hy gansch onzeker is hoe hy het roer zal wenden, om het gevaar, 't geen hem aan wederzyden dreigt, gelukkig te ontvlieden: zoo wordt men ook in zulk eenen tweestryd door verschillende gedachten nu ginds, dan herwaards geslingerd, en met veel bekommring aangedaan, terwyl de rede, die anders als een trouwe gidse is, nu dit, straks dat verkiezende, ons als begeeft: zoo dat men zich onvermydelyk ziet bloot gesteld aan iets, 't welk, hoe men 't ook mag nemen, in een of ander opzicht tot een kwellend ongenoegen strekken moet.

En dit voorzeker heeft my in deze dagen inzonderheid getroffen, als ik my nu eens vond aangezet, om de-

ze plegtigheid, welke ik thans aanvange, te verrigten, en dan wederom daar van wierd afgeschrikt, en te rug gehouden. Want daar de dag, welken wy nu beleven, met grote schreden begon te naderen, kwam my ter oore hoe men van my verwachtte dat ik deze nieuwe Stichting, op welke ik, als daar in 't eerste Leeraarampt bekleedende, zulk eene grote betrekking hebbe, met eene plegtige redenvoering zoude openen, en als 't ware inwyen. En dit maakte, om te zeggen gelyk de waarheid is, op my niet weinig indruk, als by my zelven overtuigd dat het niet on-eigen ware, dat een Oeffenschool als deze, die zoo zeer tot lof van hare Stigteresfe, tot sieraad dezer Stad en zelf tot nut van het Gemenebest kan strekken, niet stilzwygende geopend wierdt; te meer daar het al van ouds een bestendige gewoonte is geworden, dat men alle zulke plaatsen, die tot oeffening en voortzetting van kunsten en wetenschappen dienen zullen, plegtiglyk van het gemeen gebruik afzondert, en met blyde wenschen tot zulke nuttige eindens voorschikt. Maar, hoe billyk, hoe betamellyk my dit ook in den eersten opslag schynen mogt, ik raakte ras aan 't waggelen, wanneer ik my zelf beschouwde, en myne geringe krachten, myne weinige vermogens vergeleek met die begaafdheden, welke noodzakelyk vereischt worden, indien men zulk eene onderneming met hoop van goeden uitflag wil aanvangen. Want daar ik van myn eerste jeugt eene wetenschap geoeffend heb, die, schoon welsprekendheid voor gene vyandinne achtende, zich echter aan hare lessen weinig kreunt, hare kittelende hoogdravendheid en sierlyke woordenschikking

gansch

gansch veracht; was het my voorzeker ongeraden iets dergelyks te ondernemen. Ik als een wiskunstenaar, alleen gewoon myne denkbeelden eenvoudig en zonder zwier van woorden voor te stellen, vond my onbekwaam, om op een gepaste wyze redenkundig te verhandelen een onderwerp, 't geen met recht verdiend, in keur van taal en styl te worden voorgesteld, op dat dus daar van de verhevenste indrukken, overeenkomstig met de voortreffelykheid der zaak, in de harten der Toehoorderen zouden worden verwekt en ingeprent. Dus wierd ik door deze overweging terug gehouden van iets, 't welk my anders billyk scheen, schoon echter de eene zwaarigheid de andere by my niet zoo kon overwinnen, dat ik dezelve een van beide gansch verachtte; maar ik bleef in het onzekere; zoo dat ik op het eene oogenblik tot spreken was geneigd, en op het andere wederom niets beter voor my oordeelde dan te zwygen. En deze twyffeling vermeerderde doe ik anderen begon raad te plegen en by my zelfs de zaak met meer aandacht en oplettendheid beschouwde. Van verscheidene immers wierd ik tot deze onderneming met aandrang zelf bemoedigd, terwyl andere de moeyelykheid derzelve mede ziende, my in 't onzekere lieten, of het ook beter achtten, dat ik stilzittend af zoude wachten, alle die aanmerkingen die men tegen uuy zoude willen inbrengen, en die ik toch met alle moeite niet zou kunnen te boven komen, maar waarschynelyk vermeerderen. Nu eens vleide my een stille hoop, dat het in een grote zaak als deze, volgens het spreekwoord genoeg was, dat ik toonde wel te willen; en dan weder be kroop

my de vrees, dat ik door myne onbekwaamheid de zaak veel ligt meer zou verduiffteren dan in het daglicht ftellen: zoo dat ik my noch tot het eene, noch tot het andere bepalen kon. Eindelyk fcheen het laafte my het zwaarft' te wegen, en dus nam ik, zoo 't my dacht, een onveranderlyk befluit om liever met een diep ftilzwygen te bedekken 't geen ik toch niet naer vereifch vermelden kon; hopende dat men myn ftilzwygen ook niet zoo kwalyk duiden zou, terwyl ik voor dezen by het plegtig aanvaarden van myn openbaar Leeraarämpt reeds in 't voorby gaan heb getoond, wat nut men van deze Stichting kan verwachten, en wat onfterffelyken roem de HoogWelgeb: Stigteresfe daar door billyk heeft verworven. Maar wat zal ik veel zeggen! Doe ging het met my gelyk met zulke, die anders doen dan denken. Kort immers na dat ik alle gedachten omtrend deze plegtigheid ter zyde had gefeld wierd ik door een innige gemoedsbeweging, gesterkt door Hun die 't my paff te eerbiedigen, overreed om zonder uitfel my te fchikken, tot het geen ik na herhaalde overweging afgekeurd en verworpen had. Doe fcheen het my toe dat het beter was met fpreken myne onervarenheid, die ik niet wil ontveinzen, te betonen; dan door zwygen my aan plichtsverzuim fchuldig te maken: te meer daar my nu gelegenheid gegeven wierdt om meer in 't brede aan te wyzen, wat byzonder doelwit de HoogWelgeb: Stigteresfe in dezen heeft gehad, en hoe deze Delfche Stichting zy ingerigt, om dit oogmerk te vervullen, en aan het voorgefelde einde te beantwoorden.

Al is 't derhalven, dat ik ten volle ben bewust dat my de

ver-

vereifte bekwaamheid tot dit werk ontbreekt; zal ik het echter moedig ondernemen, in die hoope dat de voortreffelyke stoffe, die ik hebbe te verhandelen, zoo veel toegene- genheid der Toeh: mywaards zal winnen, als een fierlyke spreektrant anderzins gewoon is by te brengen. 'T is immers een bekend zeggen, dat een treffelyke zaak een redenaar ook treffelyk maakt, of dat iets 't geen van zich zelf roemwaardig is, ligtelyk wordt aangeprezen: en dus mogen wy dit billyk van ons tegenwoordig onderwerp vertrouwen, 't welk geen lof van elders nodig heeft te lenen, maar in zich grotere bevat, dan zelf de beste re- denkunstenaar daar van in staat is uit te galmen. Geen woorden immers zyn 'er van noden daar de zaken zelf spreken, en alle oppronking is overtollig, als iets uit zich zelf schoon is, even gelyk een aanminnig lighaam een yders oogen tot zich trekt, al is het door geen uiterlyke versierfelen kostbaar opgepronkt en pragtiglyk omhangen.

Maar, indien Gy, Verhevene Ziel, aan welke men dit Kunsten - Kweekschool is verschuldigt, nog van het ondermaansche medeweten hebt, zoo vergeef*, dat wy met

* Niemand, denke ik, zal zich aan deze uitdrukking stoten, of daar uit afleiden, dat ik aan de zielen der afgestorvene eenige mewustheid van de aard- sche gebeurtenissen toeschryve, of met sommige stelle, dat zy door andere overledene daar van onderrigting krygen; terwyl het twyffelwoord *indien* genoeg aanduid, wat daar omtrend myne mening zy, en kundige ligtelyk zien, dat ik my hier alleen bedient heb van de figuurlyke spreektrant *προσπαροχία* in de Rhetorica genaamt, waar door men overledenen zich als by ver- rukking levendig of aanwezig voorstelt, 't welk zeer gemeen is; gelyk men zulks ook van den voortreffelyken Godgeleerden *Wesselius* in zyne *Academi- sche Lykreden* over den uitnuntenden *Marck*, gedaan vind, om van *Trigland* in *Laudatione Funebri Cel: Spanbemis*; van *Oosterdyk Schacht* in *obitua- rijs Cl: Drakenborchii* en zeer veele andere hier niet te melden.

met onze ongevyldde tong, uwe zoo voortreffelyke deugden niet naar eifch vermelden, uwe uitmuntende weldadigheid naer heur innige waardy niet roemen kunnen. 'T is alleen in ons vermogen, dat wy op onze wyz betogen, hoe gy door uwe edelmoedigheid de ongelukkige gelukkig maakt, hoe gy de voor velen toegesloten deur der wysheids-zaale opent, op dat nuttige kunsten in dit ons Vaderland zouden bloeyen, en deugd en wetenschap tot in het late nageflacht zou worden voortgeplant. Laat dit dan U, O nooit volpreezene Vrouw, laat dit U vergenoegen, terwyl het zelf onnodig is dat wy uwen naam der vergetenheid ontrukken, of uwen lof met hoge tonen uitbazuynen zouden, daar Gy door uwe daden altoos in levende gedachten blyven zult, en uw roem door vele, zelf tot aan de uiterfte einden van dit wereldrond, met blyde dankbetuigingen verbreid zal worden.

Dat gy ook, Hoogaanz: Mannen, die deze Delfsche instelling beftiert, het niet euvel neemt, dat ik openlyk verhaale, wat wegen gy hebt ingeflagen, wat maatregelen genomen, op dat hier alles op 't naauwkeurigft met den wil en het oogmerk der Hoog Welgeb: Stigteresfe zoude overeenkomen; terwyl uwe tegenwoordigheid my verbiedt te uiten dien regtmatigen lof, dien gy door uwe onvermoeide zorgen, uwen blakenden yver en andere verdienften hebt verworven, zoo dat ik het ruime veld, waar in ik my hier omtrent naer waarheid zoude kunnen, naer bilykheid zoude moeten uitlaten, op dat ik uwe zedigheid niet belge, met opzet niet en zal betreden; maar geheel onaangeroerd voorby ftappen.

Is het dan alleen het oogmerk, my als een geschiedkundige, die een gebeurde zaak getrouw verhaalt, in deze te gedragen: zo wilt gy derhalve, Z. A. Toeh., my ontheffen van de plicht eenes redenaars, dien 't past om volgens de regelen zyner kunst wydlustig, fierlyk en welgeschikt te spreken. Dat het U vergenoege, dat ik op eene eenvoudige en naer myn willekeur geschikte wyze, alleen vermelde, van waar deze Stichting zy oorspronkelyk, wat eindens daar mede beoogd, en wat middelen om dezelve te bereiken hier worden aangewend; terwyl het voor 't overige myne bede is dat gy myne pogingen in deze wilt begunstigen, en my een weinig aandachts schenken, op dat ik wel gemoed en ongestoord verrigte, 't geen deze dag billyk van my vorderd.

Al wie de deugden, die het menschedom oeffend, in overweging neemt, zal ras bemerken dat geenzins de minste van dezelve is de milddadigheid, waar door men bereid en toegenegen is om anderen van het zyne meê te delen, 't geen deze in hunnen toefant tot nuttigheid kan strekken, of op eenige wyze gelukkig maken. Want wat is er aanprysfelyker, wat voortreffelyker, dan dat men in zulken, die overvloed van goederen bezitten, een gedachtenis bespeurt van het gebrek, 't welk anderen, die daar van misdeeld zyn, drukt, een medelydende ontferming over het ongeluk dat deze ondervinden, en een edelmoedige genegenheid om zulk een treffend ongemak te verzagten en door milde giften dadelyk te hulp te komen? Dit immers toont dat eigenbaat, die alles voor zich zelf begeert, 't gemoed niet ingenoomen heeft, dat men de onderlinge

liefde, waar door natuurgelaten natuurlyk samen zyn verbonden, niet heeft uitgeschud; maar dat Godsvrucht zelf het hart bezielt, terwyl men volveerdig is om te volvoeren het gebod, dat omtrend 't bezorgen der behoeftigen in 't Godlyk Woord is voorgeschreven. En was dit ons Nederland reeds van ouds beroemd, om dat de deugden daar meer als elders haren zetel hadden, en de Christen plichten van 's Lands bewonderen by uitstek geoeffend wierden: 't was inzonderheid deze deugd, welke zy voor andere bezaten en in wier beoeffening men hier ten hoogste uitmuntte. Telt men immers de ongemakken die het menschedora treffen, alom vindt men hier hulpmiddelen tegen dezelve bedagt, en nauwelyks ziet men rampen toegebracht, die niet door de liefdadigheid van onze Landsgenoten, of voorgekomen of wederom geholpen worden. De gryze ouderdom, door afgesloofde krachten niet in staat, 't vermagerd lichaam meer te voeden, wordt hier niet hulpeloos gelaten, maar zelf op zulk een wyze ondersteund, dat de noch overige levensdagen in ruste doorgebracht en zonder zorg of kommer afgelopen worden kunnen. De nypende armoê, schoon ze met hare scherpe schigten de ongelukkige op 't jammerlykste treft, heeft hier evenwel zoo veel vermogen niet dat ze tot verslindens woedt; maar men ziet hare bitze pogingen door liefderyke ontferming wederstreven, die als met verdubbelden yver deze nare ellende tragt te boeten. Een felle ziekte mag het kunstig samenweefzel van het ligt geraakte lighaam op een smertelyke wyz' ontstellen; den onvermogenen evenwel ontbreekt het niet

aan

aan de kostelykfte hulpmiddelen, die 's menschen schrand-
 derheid om zulks te keren, uitgevonden heeft; maar
 kunst en zorg wordt steeds in 't werk gesteld, om 't brose-
 se lighaam te onderschragen, te koesteren, en weder op
 te kweken. De onverbiddelyke dood mag met zyn niets
 ontziende feis zonder ontferming woeden, geen treurig
 nakrooft, in hun jonge jaren van 's ouders zorg beroofd,
 wordt hier in zulk een bangen toestand hulpeloos gelaten;
 maar vindt zich terstond voorzien van al wat vaders yve-
 rige zorg of moeders teëre liefde in staat zyn by te bren-
 gen.

Dus zag men hier de grootfte tegenspoeden, de jani-
 merlykfte ongevallen door de voorzorge onzer Voorvade-
 ren verzagten! Dus wordt het welzyn van de burgerlyke
 samenleving hier op 't ernstigste behartigd, en alles toege-
 bragt wat de eene sterfeling den anderen tot troost, tot
 bystand kan verschaffen!

Maar hoe groot, hoe treffelyk dit ook mag zyn, thans
 kunnen wy noch verder gaan en roemen, dat het onge-
 luk zelf een middel tot geluk geworden is, en dat het
 smertelykft verlies nu het alleraangenaamste voordeel by
 kan brengen,

Het zyn, M. TH. geen wonderspreuken, die ik u ver-
 hale. Dit gebouw, waar in wy ons bevinden, draagt
 daar van getuigenis, en deze jongelingen, die gy hier voor
 uwe oogen ziet, moeten zulks blydelyk vermelden. Voor
 hun immers, die van ouders zyn beroofd, van goederen
 misdeeld, en zich dus aan de grootfte rampspoed bloot-
 gesteld bevonden, is deze plaats gesticht, niet alleen op

dat zy daar zouden onderhouden en van al het nodige rykelyk voorzien worden; maar voor al, op dat ze zouden worden onderwezen en bekwaam gemaakt in alle zulke voortreffelyke wetenschappen en nuttige kunsten, die in de famenleving tot een groot gebruik verftrekkende, hare kundige oeffenaren boven anderen met eeren voordéel kronen.

Maar van waar toch is dit groot en onwaardeerbaar voorrecht aan hun toegekomen, zou een ieder billyk vragen, was het niet dat de naam der grote Weldoenster, waar aan men zulks verſchuldigd is, alom reeds was beroemd geworden? Niemand immers, van Nederlands aanmerkelyke gebeurteniffen maar eenigzins bewuſt, is onkundig van de zonderlinge laaſte wille der *Hoog-Welgeb: Vrouwe van Renswoude*, hoogloff: gedachteniſſe, waar by zy ouderloſe wezen tot hare zonen aangenomen, en behoeftige jongelingen tot gedurige erfgenamen van hare overgróte ſchatten uitgekozen heeft. Doch 't zal, zoo ik meene, niet ondienſtig zyn dat wy een weinig agterwaards ons keren, om de omſtandigheden die hier toe gelegenheid gegeven hebben aan te ſtippen, en dus de ganſche zaak in haar oorspronk, begin en voortgang voor te ſtellen. 'T is immers billyk dat wy tonen dat onze Hoog-aanzienlyke Stigtereſſe was de laaſte van haren Stam, en, ſchoon van zymagen niet geheel ontbloomt, evenwel geene zulke nabeftaande bloedverwanten hadde, die haar anders als onvermydelyk verplichtten, hare magtige bezittingen op deze te doen overgaan; gelyk het ook niet overtollig is, de oudheid, het aanzien, en 't vermoogen des *Geflachts*, waar uit zy is geſproten, in 't voorby-

bygaan aan te wyzen, dewyl een weldaad des te groter roem verdient, als ze bewezen wordt van iemand, die, ten top van eeren staat verheven, door gene andere beweegredenen, dan een uitmuntende gemoeds-gestalte, eene voortreffelyke edelmoedigheid daar toe is aangezet geworden.

En dit heeft by uitstek plaats gehad in onze Weldoenster, wier Geslacht van over oude tyden af reeds heeft gebloeit, steeds in groot vermogen is geweest, en van aanzien niet zeer veele zyns gelyken vindt, zoo dat men, 't geen vry zeldzaam is, het wapenbord, ter harer gedachtenisse, te Renswoude opgehangen, met zestien kwartieren, zoo men 't noemt, ziet pronken.

De Vader van hare Stamme is *Willem van Voorhout*, Ridder, die met Aelbert, Heer van Egmond, en meer andere Ridders in den jaare 1168 van de Friesen by Schorel is verslagen. By vervolg van tyd heeft dit Geslacht zich door den echt verbonden, aan de oudste Edele, en Welgeborene Geslachten van dit land, terwyl het ook steeds de hoogste Eeramp-ten heeft bekleed, gelyk onder anderen, *Hector van Voorhout*, Ridder, Heer van Voorhout, Raad en Kamerling van Hertog Philips den Stouten is geweest. Zoo was ook *Hendrik van Voorhout* in den Jaare 1574 Hoog-Heemraad van Schieland, Raad des Prince van Orange en ter Admiraliteit van Holland, zoo als ook *Dirk*, deszelfs zoon, is geweest Droffaard van Zevenbergen en Raad van zyn Excellentie den Graaf van Ahrenberg, wiens kleinzoon, mede *Dirk* genaamd, was Heer van Zevenhuisen, welke ook van Keizer Leopold den I tot Ridder gemaakt en voor zich

en zyne mannelijke nakomelingen tot Baron des H: R: Ryks verheven is. De Heerlykheid van Voorhout is van dit Geslacht bezeten, tot dat dezelve door huwelyk van *Anastasia van Voorhout*, dochter van voorgemelden *Hector*, die trouwde met *Sweer van Cruiningen*, Ridder, zoon van *Arend van Cruiningen* en *Theodora van Cralingen*, aan de nakomelingen van dezen is overgegaan, zynde de naam van *Voorhout* in den jaare 1434 veranderd in dien van *Duyft van Voorhout*, by gelegenheid dat *Hendrik van Voorhout* Heer *Pieters*, en Vrouwe *Agatha Nagels* zoon, zich in den echt begaf met *Immesoet Duyft*, dochter van *Dirk Duyft* en *Tda van Huyter*; zynde deeze Stad Delft geweest de zetel van deze beide dus verbondene Geslachten, terwyl dat van *Voorhout* in den jaare 1464 daar reeds de Rechterlyke en vervolgens de Burgemeesterlyke waardigheid bekleed heeft, gelyk ook dat van *Duyft* was een der Edelste en rykste, 't geen al van den beginne aan deze Stad Regeerders heeft gegeven.

Doch wat trachte ik hier by te brengen de Hoogaanz: Voorouders die dit luisterryke Stamhuis hebben voortgeplant? wat zoude ik my onderwinden opte tellen de voortreffelyke Geslachten, waaraan het is vermaagschapt, de hooge Amptsbedieningen die het bekleed, de Heerlykheden die het in deszelfs takken heeft bezeten? dit zoude voorzeker een naamlyst uitmaken, om welke uit te spreken niet alleen dit uur, maar zelf de gansche dag veel te kort zou zyn.

Om my dan te houden binnen de naauwe paalen die 't enge tydsbestek my stelt, zal ik maar zeggen, dat de Vader onzer Stigteresse was *Hendrik Duyft van Voorhout*, eeni-

ge zoon van den WelEdelen Geftr. Heer *Jan Duyft van Voorhout*, Veertig-Raad en Burgemeester dezer Stad, midsgaders Gecommitteerde Raad en Staten Generaal wegens de provincie van Holland, verwekt by Vrouwe *Geertruyd van der Burch*, gesproten uit een oud geslacht, niet min wel eer als ook nog heden in deze Stad in luister bloeyende. Deze heeft zynen Vader in de Regeeringe en Burgemeesterlyke waardigheid ook opgevolgt en zigten bedgenoot gekoren *Cornelia Rataller Doublet*, dochter van den Edel Mog: Heer *George Rataller Doublet*, Raad in den Hogen Raad van Holland, en van Vrouwe *Maria Schoterbos*, zynde dit geslacht der *Doublets* van eersten oorsprong uit Picardien en daar van goeden adel, waar voor het ook in Holland is erkent, zynde thans van 't manlyk oir deszelfs alleen maar overig de Hoog Welgeb: Heer *Francois Doublet*, Heer van Groeneveld, Canunik ten Dom, en oud geëligeerde Raad ter Vergadering van de Edel Mog: Heeren Staten 's Lands van Utrecht. Dit huwelyk wierdt gezegend met twee dochters, *Geertruyd* en *Maria-Duyft van Voorhout*, waar van de eerste is getrouwt geweest met den H. en M. *Julius van der Moere*, Heer van Haringkarspel, waar uit eene dochter is geboren, *Geertruyd Cornelia* genaamd, die jong gestorven is. De andere, *Maria*, die hare zuster overleefd heeft, en onze Stigteresfe is geworden, begaf zich in den echt met den Wel Edelen Geftr: Heer M. *Dirk van Hoogveen*, Raad in de Vroedschap der Stad Leyden, wiens geslacht en naamgenoten niet alleen te Leyden maar ook hier met eerbied zyn gegroot. Deze zonder kinderen overleden zynde, is zy hertrouwd aan den

den Hoog Edelen Welgeb: Heer *Frederik Adriaan*, Baron van Reede, Vryheer van Renswoude en Emmickhuyfen, gesproten uit een Adelyk Huys in 't stigt Munster, daar het van deszelfs Heerlykheid en Vlek Reede, gelegen omtrent Boekholt, den naam ontfangen heeft, zynde het zelve reeds in 't begin der 1gde eeuw beroemd geweest, wanneer de Stamvader van 't zelve *Frederik van Reede*, door Gerard van Nasfau, Graaf van Gelder en Zutphen, tot een der Zegsmannen is gekozen om by te leggen een geschil, 't welk tusfchen hem en Otho van der Lippe, Bisfchop van Utrecht, was gerezen. Verscheidene nakomelingen van dezen Stamvader zyn om hunne uitmuntende verdienften tot Baronnen, en een zelf tot Graaf verheven, terwyl dit Geslacht zich in Gelderland en Twente, doch voornamelyk in 't Sticht Utrecht uitgebreid en aldaar bekleed heeft de eerste eerampten, die aan iemand van adelyken Stamme gewoon zyn aanbetrowt te worden; van waar ook hunne namen in de gedenkboeken onzes Lands niet onbekend zyn, maar met veel lofs genoemd worden. Gelyk nu 't aanzien van de voorouderen dezès Gemaals van onze Stigteresfe zeer uitmuntend was, zoo is hy zelv ook in zyn perfoon niet min verheerlykt geworden. Immers de luisterryke en zeer gewigtige post van voorzittend Lid der Ridderfchap des Lands van Utrecht is een reeks van 29 jaren lang door hem bekleedt, gelyk hy mede afgezonden ter Vergadering der algemene Staaten is geweest. De vredehandeling te Utrecht heeft hy ook als een der Gevolmagtigde Afgezanten van dit Gemenebest bygewoond, na dat hy in den oorlog, die door deze vrede is geëindigd;

's Lands

's Lands Gedeputeerde te velde was geweest, in welke hoedanigheid hy met den Heer en Mr. *Johan van den Berg*, Raad en Burgemeester der stad Leiden, in dezen zyn Amptgenoot, in den jare 1703 tegenwoordig was by de belegering van Brussel, die door den Keurvorst van Beyeren ondernomen, doch met veel verlies weder moest opgebroken worden; terwyl de dappere verweering en goede voorzorge van binnen niet weinig aan het byzyn dezer Staatsgemachtigden wierd dank geweeten, zulks dat zy zelfs van de Algemene Staten daar voor door een brief bedankt geworden zyn, gelyk ook ter vereeuwiging deezer gebeurtenis een gedenkpenning is verveerdigt, waar op men hunne beeltenissen, namen en dit opschrift ziet: *Servata Constantia & Prudentia Bruxellæ*; dat is, *Brussel (is) door (hun) beleidt en standvastigheid behouden.*

Uit dit tweede huwelyk van onze Hoog Welgeb: Stigteresse zyn ook gene kinderen gesproten, zynde haar Gemaal den 11 December des jaars 1738 in den ouderdom van 80 jaren overleden, zyne Heerlykheden aan zyne Douariere nalatende. Deze zich dus van haren Echtgenoot berooft bevindende, was ook des doods gedachtig, en schikte zich om hare goederen na haar overlyden zodanig te verdelen, dat ze voor de zulken, die ze dezelve toedacht tot wezenlyke nuttigheid verstreken mogten. Inzonderheid was zy genegen, om hare gunst te tonen aan zulke, welke landnutte wetenschappen yverig behartigden, waar in voornamelyk de oeffenaars der Wis- en Natuurkunde by haar den voorrang hadden, terwyl zy zelve in de laatste wetenschap niet onbedreeven was, zoo dat zy met

den groten en zeer wyd vermaarden *Leeuwenboek*, dat uitmuntend cieraad dezer Stad, over verscheidene beschouwingen der natuur, briefwisseling gehouden, en daar uit, gelyk ze aan noch levende getuigen heeft getuigt, tot het hoogachten en beschermen dezer wetenschap aanleiding heeft gekregen. Zoo was ze ook van eene edelmoedige gemoedsgestalte om zulke, wien buiten hunnen schuld eenig onheil was te beurt gevallen, dadelyk te hulp te komen, en dus tragtte zy in het beschryven harer erfgenamen daar op uit te zyn, zulke onderwerpen te verkiezèn, waar in aan de een' en andere van deze hare genegenheden 't best voldaan kon worden. En dit volvoerde ze eindelijk zoodanig, dat ze eerst allen waar aan zy zich eenigzins verpligt erkende, met een gedenkteken van hare tegenegenheid beschonk, en vervolgens tot hare Erfgenamen aanstelde 't Stads Kinderhuis te Utrecht en de Weeshuizen van Delft en 's Gravenhage, waarschynlyk omdat ze dacht op deze de grootste betrekkinge te hebben, dewyl Utrecht hares Mans, Delft hare eygene Vaderstad, en 's Gravenhaag de plaats was, waar ze veel haar verblyf gehouden had. Niet echter wilde zy dat deze hare erffenisfè ten algemenen dienste dezer Huizen zoude bekeerd worden; maar zy gelastte, de inkomsten van dezelve afzonderlyk aan te leggen om eenige der sehranderste, yverigste, en bekwaamste jongelingen, die zig in deze Huizen bevinden zouden, aftezonderen en in de Wiskunst en andere land nutte kunsten, als de Heelkunst, de Zeevaart en Stuurmanskunst, de Bouwkunst, zoo in 't burgerlyke als in den kryg, de Scheeps- en Molenbouw, het

het Dykwerk, de Schilder- Beeld- en Steenhouwkunde; het maken van Wiskundige, Mechanische en andere kunstwerktuigen, te onderwyzen en bekwaam te maken.

Dit is kortelyk, M. TH. de oorsprong en den inhoud der beroemde laatste wille die deze Hoog Welgeb: Vrouwe begeerde, dit was het einde waar toe zy hare goederen heeft geschikt, terwyl zulk een milde gift en voor al de zonderlinge bepaling daar omtrent gemaakt, een ieder doet verwonderd zyn.

Beschouwt men die zelf maar met een oppervlakkig oog, men zal terstond bemerken; dat een hartelyke genegenheid om wel te doen aan zulke, die buiten hun toedoen ongelukkig zyn geworden, de beweegoorzaak is geweest die tot deze instelling de eerste aanleiding heeft gegeven; en dus moet een ieder die aan milddadigheid den schuldigen lof niet weigerd, deze daad als zeer voortreffelyk roemen en de edelmoedigheid dier milde Vrouw met verheffing pryzen. Maar neemt men de zaak in eene meer aandachtige overweging, men krygt veel meer rede om dezelve te verheffen, dewyl de deugd het niet alleen is die uitmuntend hier in uitblinkt; maar daar en boven ook zulk eene algemene oplettendheid en schrandere oordeel in deze opgesloten ligt, dat men waarlyk in twyffel wordt gebragt, welke van beide; de gifte zelf, of de wyze op welke ze geoeffend wordt, den grootsten roem verdienen. Want, schoon het zeer prysfelyk zy, dat men den armen ondersteune, dat men den zieken bystand biede, en den ouderdom gemak verzorge, zoo wordt dit weldoen echter overtroffen, wanneer men

hulp bewyft aan ouderloofe Weefen , dewyl het deze zyn die de meeste ontferming verdienen, en de grootste onderftand van noden hebben , indien zy ooit tot nuttige medeleden van de menfchelyke maatfchappy zullen opwaffen. Daar men immers er niet zelden ziet , die de fchuld van hunne armoê in zich zelve vinden , en plichtsverzuim of wanbedryf de oorzaak is , waar door ze tot een vervalten ftate gebracht zyn , zoo dat zomtyds geen verachtelyk deel der liefdegaven aan onweerdigen befteed wordt: heeft de arme wees niets dergelyks misdaan ; maar al het ongeluk , 't geen hem te beurt gevallen is , is van hoger hand hem toegekomen. Ziektens en gebreken mogen eens geweldig woeden , zelden echter zyn ze lang van duur , terwyl ze gemeenlyk ras of de overwinning behalen , en de ongelukkigen nedervellen , of door bygebrachte hulpmiddelen zelf geheel overwonnen worden ; doch 't verlies der ouderen brengt aan het overblyvend nakrooft eene wonde toe , die niet dan in een lange reeks van jaren weder kan genezen worden. De gryze ouderdom mag men met veel verkwikking koesteren , het vlugge levenszap verftyft echter meer en meer in d' aderen , terwyl de grysaard zelfs al morrende erkent , dat hy eer tot laft dan tot nut der famenleving ftrekt ; daar in tegendeel de jonge jeugd het toegebrachte goed met blyde vergenoeging ondervindt , en tot een hoop en ftleun der volgende tyden opgroeit.

Daarenboven zyn het deze jongelingen niet alleen , die deze Vrouw gelukkig gemaakt en een onwaardêrbaar voordeel toegebracht heeft ; maar zy heeft door deze zelve daad
haar

haar weldoen ook noch verder uitgestrekt, zoo dat zelf de algemeene burgerstaat daar uit treffelyke nuttigheid kan trekken. Want gelyk het aan een Land tot geen geringe eere strekt, dat kunst en wetenschap aldaar geoeffend wordt, en dat deszelfs bewonderen in schrandtheid en kennis uitmunten: zoo is dit ook 't voorname hulpmiddel, waardoor de algemeene welvaart in stand gehouden en bevorderd wordt. Daar immers de onvernunftige mensch, wiens zielsvermogens niet geoeffend, wiens zinnen niet gescherpt zyn, alleen door lighaamskrachten werken kan, en dus weinig voordeels aan de samenleving by kan brengen; is in tegendeel het door wetenschap verlicht verstand steeds bezig met te onderzoeken, op wat wyze door arbeid en kunst ons welzyn best behartigd, ons geluk het meest vergroot kan worden, en dus welt uit deze bron steeds een reeks van nutte ontdekkingen, een aantal van voortreffelyke uitvindingen, die, of drukkende ongemakken uit den weg ruimen en verminderen, of vele aanmerkelyke voordeelen aan het menschdom bybrengen. Dus deelt geleerdheid reeds van ouds de volken, die zich daar in oeffenden, den top van macht beklimmen en in voorspoed boven andere uitmunten. Dus zyn ook noch heden dese landen, waar der kunsten oeffening haren zetel heeft gevestigd, by uitnemendheid gezegend; en buiten twyffel zal, zoo lang de aarde staat, die zetregel standvastig blyven, dat te gelyk met de verachtinge van deze de burgerstaat zal kwynen, en by derzelver geheel verzuim onvermydelyk te gronde gaan.

Met het grootste recht derhalven zyn zy der hoogste eere

waardig, die de wetenschappen koeften, en zy verdienen niet minder dan als beschermers van 't gemenebest genoemd te worden, die zich bevllytigen de kunsten aan te kweeken en verder uit te breiden.

Inzonderheid toch is zulks omtrent ons Vaderland waarachtig, dewyl het wegens deszelfs grondsgesteltheit beneden andere in waarde is, en gene of zeer weinige natuurlyke voortbrengzelen bezit, waar mede het zich zelv kan voeden, veel min tot eigen voordeel aan anderen mededelen: zoo dat de kunst om zoo te spreken het alleen is die 't zelve voor den ondergang behoedt, terwyl een met schranderheid gepaarde vlyt, een door wetenschap geholpen arbeid, de buitenlandsche schatten na onzen vaderlandschen bodem lokken. Reeds immers zou dit ons lage Land tot een moeras, waar uit het deszelfs oorsprong nam, wederom geworden zyn, indien het niet door kunst behouden en bevestigd was. De sterke watergod zou zyn ontrukte erfdeel al overlang met winst terug genomen hebben, als men zich hier niet bevllytigd hadt, hem kunstiglyk te keer te gaan, om met een gering, doch vernuftig aangewend vermogen, hem groten tegenweer te bieden, zo dat zyne pogingen verydeld, zyne aanvallen ontweeken of voor een goed gedeelte schade loos weerstaan worden. Geen heir van zoo talloos veele menschen, als dit kleine Land in deszelfs naauwe paalen fluit, kan hier 't benodigd voedsel vinden of 't vereischte levensonderhoud verkrygen, terwyl het aardryk weinig koren draagt, ja genoegzaam niets oplevert van die dingen, die in de menschelyke samenleving tot een onmisbaar

baar gebruik verftrekken, of daar aan een veelvuldige nuttigheid verſchaffen.

Maar dit alles is vergoed door 't ſneedige vernuft der brave Landsbewooners, die op een met recht verwonderlyke wyze door hun geſlepen brein en vernuftigen arbeid, al die ongemakken hebben weten te vergoeden en kragteloos te maken.

En of het niet genoeg ware, het gebrekige herſteld te hebben, wiften zy ook het middel uit te vinden, om de rykſte ſchatten van alle de geweften van dit Wereldrond tot zich te trekken, waar toe zy hunne kennis tot in den hogen Hemel uitbreidden, en de daar aan ſchitterende Lichten zich kunſtiglyk tot vrienden maakten, op dat deeze tot leidſlieden zouden ſtrekken en de wegen wyzen, langs welke zy, met een naer de kunſt gevormd hout, het ruime pekelveld doorklievende, tot aan het uiterſte dezer kloot zouden kunnen naderen, te voren nooit bezogte oorden onderzoeken, en van daar met ryke voordeelen en veel verkregen ſchatten na het Vaderland te rug keeren. Alſchoon het ook den Nederlanderen aan gene dapperheid ontbrak, om den nyd van andere af te keeren en met het blanke zwaard, het zoo moeyelyk verkregen goed heldhaftig te beſchermen: zo zou echter hun vermogen de grote overmacht van vele ſterke Vyanden niet hebben kunnen wederſtaan, indien zy niet hier wederom de kunſt hadden te hulp geroepen, om hunnen heldenmoed te ſchragen en het vyandelyk geweld te ſtuiten. Dus deedt hier 't vindingryk vernuft vele grote wonderen! Dus bragt het ſchrander brein te weeg, 't geen

gee-

geene lichaamskrachten ooit in staat zyn uit te voeren! En ach! was het noch met ons Vaderland in dezen als van ouds gesteld! Was kunst en wetenschap, was sckrandereid en vlyt hier noch ten hoogsten trap verheven, en deze klein bemuurde tuin noch 't aangenaam verblyf der wyze Pallas, die nooit vergeet de plaatse harer woning met zegeningen te beschenken, met voorspoed te bekronen! Maar helaas! ook andere zyn hier omtrent al over lang jaloers geworden en hebben deze Godin begeerd, en met veel sterke pogingen tot zich genodigd, op dat zy ook deelgenooten worden mogten van al dat heil en goed, 't geen zy zagen, dat door haar toedoen ons te beurt gevallen was. Dus is ze ook derwaards heen gereisd, en heeft, door hun goed onthaal genoopt, ook aan zulk kunstlievend volk hare vriendschap toegezegd, terwyl ze ons allengskens meer en meer sckynt te verlaten, en doet vrezen dat ze haren zetel noch geheel na elders overbrengen zal, indien ze hier met gene kracht weêrhouden wordt.

Dit zag ook onze Hoogaanz: Stigteresse, en dus wierdt ze met een gloeiend yvervuur ontsteken om zulk een ramp te weeren, en wetenschapsgodin aan onzen vaderlandschen bodem voor altoos vast te hegten. Dus wilde zy 't gemene welzyn met het voordeel van byzondere perfoonen famenpaaren, en zulk een dubbeld aanbelaug op 't sterkste bevorderen.

En wat toch kon ze beter daar toe doen, dan dat zy inzonderheid hare bescherming leende aan de wiskundige wetenschappen, die, gelyk wy elders opzettelyk toonden, niet alleen 't verstand scherpen, uitbreiden,

den, en verbeteren, maar ook ter verkryging van het aardfche voordeel, zoo veel 't den fterveling is gegunt, de befte middelen aan de handgeven? Wat kon ze daar toe beter uitdenken, dan hulpe te verleenen aan de vrye kunften, die niet minder nut dan fieraad aan een welgeordenden Burgerftaat te wege brengen? En wat voorwerpen kon ze voegzamer uitkiezen om in dezelve hun vernuft te fcherpen, en daar door tot nut der zamenlevinge te worden, dan zulke, wier geheel geluk en welzyn aan 't wel betragten dezer plicht, aan het behoorig waarnemen dezer gunftige gelegenheid onaffcheidbaar is verknogt, en die dus om een dubbele rede zyn verplicht, alle hunne vermogens daar toe te befteden, met allen arbeid zich daar op toe te leggen?

'T fchynt, 't is waar, dat zulke, die met tydelyke goederen zyn gezegent, en een wel gefchikte opvoeding van hunne ouderen genieten, daar toe beter zyn bekwaam; doch wie weet niet, dat de wyze Schepper der Natuur de zielsvermogens, zonder aanzien van perzoonen, aan armen zoo wel als ryken fchenkt, en zomtyds een uitmuntender vernuft bedeeft aan zulke, die met minder goederen zyn begiftigt? Een jongeling, wien het fortuin zoo gunftig is geweest, dat hy niet nodig heeft zyn tydelyk beftaan door een gedurigen arbeid te zoeken, zal ook zeer zeldzaam met zoo veel yver zwoegen, als een die door den nood daar toe, als 't ware, is gedwongen, en wien geen ander middel dan naarftigheid en onvermoeide vlyt gelaten is, om ooit in beter omftandigheden te geraken. En wie zal van den vroegen morgen tot den laten

avond zyne gedachten bezig houden, en steeds zyne ziels- en lichaams kragten met ernst inspannen, indien hy gene hoop heeft, daar uit iets goeds te trekken en zich gelukkiger te maken? En alſchoon men onder de zeldzaamheden der natuur eens een of ander vinden mag, die uit een ingeborene liefde, dus zyn vernuft verrykt: deze diergekogte ſchat blyft by den eigenaar gemeenlyk verholten, terwyl er de gemeene zamenleving doorgaans weinig nuts uit trekt, om dat het hem niet luſt, noch nodig is, daar mede winſt of voordeel te behalen; daar in tegendeel de zulke, wier eenige geluk daar in gelegen is, dat zy in bekwaamheid boven andere uitmunten, terſtont de vrugten van hunnen arbeid doen zien en hunne verkregene ervarenheid in 't openbaar ten nutte maken. Geen beſpiegelende beſchouwing immers mag de deelgenoten dezer inſtelling alleen vergenoegen, maar zy moeten daarenboven de handen dadelyk aan 't werk ſlaan, en de wezenlyke uitvoering zelve verrigten, op dat zy niet van ter zyde, maar regtſtreeks tot dienſt des burgerſtaats verſtrekken zouden.

Wie ziet dan niet, M: TH:, dat het grote oogmerk van onze Hoogaanz. Stigterefſe op geen beter wyze verkregen, langs geen zekerder weg bevorderd worden kan? Wie wordt dus niet volkomen overtuigt, dat zy aan dit ons Nederland in 't algemeen een treffelyken dienſt gedaan, en in 't byzonder aan ſchrandere vernuften, die door 't ongeluk altoos verholten zouden zyn gebleven, of ganſch uitgebluſt geworden, een onſchatbaar voordeel toegebracht heeft?

Doch hoe groot dit weldoen ook mag zyn, 't
was

was echter voor deze groote Vrouw niet groot genoeg: zy wilde ook nog toonen, dat haar milddadigheid zich verder uitstreckte, en dat hare liefde en genegenheid aan deze onderwerpen, die zy zich voor al hadt uitgekozen, echter niet alleen bepaalt was. De steeds vermeerderende nood der armen immers deed ook hare ingewanden aan, en dus wilde zy dezelve ook barmhartigheid bewyzen en van meerder onderstand verzorgen. Getuigen hier van zyn die geldzommen, die zy daar toe te Moerkerke, te Renswoude, te Delft en Utrecht heeft geschonken, terwyl zy inzonderheid hare gift in deze Stad zoo merkelyk vergroot heeft, om, gelyk zy in de uitgedrukte woorden van hare laatste wille zegt, voor de grote kosten, die de hier aangelegde Armschoolen eischen, verligting by te brengen: zynde het vooral haar grootste doel geweest, met ernst te zorgen voor de opvoeding der jeugd, waar van voorzeker het heil der volgende tyden, de bloey of het verval des burgerstaats ten groten deele afhangt. Den zulken die uit een heiligen yver voor hunnen reinen Godsdienst, hun Vaderland met al wat hun daar lief en dierbaar was, verlaten hebben, en naakt en bloot 't geweld van hun, die het geweten dwingen wilden, zyn ontvonden, heeft zy zich ook niet onbetuigd gelaten, maar het innig mededogen, 't welk zy over zulk een jammerstaat gevoelde, duidelyk betoogt door de aanzienelyke legaatien, waar mede zy de Walsche Kerken van Utrecht, Delft en 's Gravenhage heeft begiftigd, om aan deze opregte Christenen en trouwhartige Geloofsgenoten een groter onderstand in hunnen naren toestand toe te brengen.

Dus, o wonder! is het alleen het oogwit van deze Vrouw geweest, ellendens na te speuren, en dezelve te verzagten! Dus is haar ontfermend medelyden algemeen geweest, en hare genegenheid om wel te doen, heeft nergens paal nog perk gevonden!

Wie derhalven, M. TH., dit alles overwegende, kan zich onthouden van deze HoogWelgeb:Vrouw als een aleruitmuntendst voorbeeld van milddadigheid te pryzen, en hare nooit volprezene verdiensten met de hoogste tonen te verheffen? Zeker zy heeft groter roem verworven, dan dat iemand denzelven naar waarde uit kan drukken. Hare daden overtreffen niet alleen onzen, maar allen lof zeer verre, en zy zal steeds in de gedachten leven en haar naam in zegeninge zyn, al is 't dat ik verstomme, en myne tonge niet in staat is, om de eer die men aan hare nagedachtenis verschuldigd is, naer billykheid te vermelden.

Dus hebt gy, Z: A: TH:, gehoord het oogmerk 't welk onze wydberoemde Baronesse met hare uiterste wille heeft bedoelt. Laten wy nu verder spoeden en vermelden, hoe deze is uitgevoerd geworden.

Het is, gelyk de dagelyksche ondervinding leert, allen menschen zonder onderscheid gezet, eenmaal te sterven, en dus heeft ook deze brave Vrouw, na dat zy den hogen ouderdom van 92 jaren hadt bereikt, dit noodlot ondergaan, wanneer haar milde ziel zagtelyk van 't lighaam is gescheiden, op dat dit edelste deel, van 't sterfelyke ontdaan, zoude ondervinden de waarheid van die heilige belofte, die de barmhartigen zalig spreekt, om dat hunner barmhartigheid geschieden zal. Dus

Dus wierd door dit overlyden, 't geen op den 26 April des jaars 1754 voorgevallen is, de voorgemelde laatste wil bevestigd, om welke uit te voeren men bevondt, dat de Hoogaanzenelyke Testatrice verkoren hadt drie zeer voortreffelyke en Achtbare Mannen, te weeten, de Heeren Mr. *Frans van Limborch*, Advocaat Fiscaal van de Domeinen van Holland en Westvriesland, Mr. *Dirk Woertman*, Raad in de Groot Achtbare Vroedschap der Stad Utrecht en wegens dezelve Provintie afgevaardigd ter Vergaderinge van de Hoogmogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en Mr. *Everard van Wachendorff*, Oud-Raad en Secretaris van den Geregte der zelve Stad, op dat deze de WelEd: Heeren Bestierderen der bevoorregte Godshuizen in het redden der boedel zouden te hulp komen, om alles te gemakkelyker in orde te stellen, te spoediger tot stand te brengen, en te gelyk te zorgen dat het voorschrift der uiterste wille mogt worden uitgevoerd.

Hoe zeer nu deze Mannen zich hebben verdient gemaakt door den onvermoeiden yver, welken zy in het schiften en verdelen van zulk een zeer wyd uitgestrekten boedel hebben in 't werk gesteld, zal ik niet ophalen, op dat ik myn voor gegeven woord, van alle loftuitingen, hoe billyk ze ook mogen zyn, zorgvuldig te vermyden, niet en breeke, en ik in gene verdenkinge van by my ten hoogst gehaate vleyery vervallen moge. Dat andere, die in dit soort van zaken de langwyligheid veel liever dan den snellen voortgang tragten te betragten, hier aan een voorbeeld nemen, en dat het ons gegunt zy, deze Hoogaanz:

Standspersonen nog lange te aanschouwen, op dat zy, die het begin van deeze Stichting zoo treffelyk bevorderd hebben, ook van deszelfs gelukkigen voortgang en gewenschten uitflag oor- en ooggetuigen mogen zyn!

Na dat toch de erffenis op de behorige wyze spoedig was verdeeld, schikten zich de byzondere Bestierderen om yder te volbrengen 't geen volgens den wil der Overledene geëischt wierdt, terwyl daar toe in deze Stad vooral terstond de nodige maatregelen genomen wierden.

Het eerste, waar op men hier de gedachten vestigde, was het stichten van een bekwaam gebouw, waar in zulke jongelingen die tot deelgenoten der voorgemelde voordelen zouden worden uitgekozen, afzonderlyk zouden gehuisvest worden. 'T was by uiterste wille aan de Heeren Bestierderen wel vrygelaten, om in hun Godshuis zelv daar toe een plaats te schikken: doch zy vonden het niet goed hier van gebruik te maken, om dat zy, en met rede, achtten, dat het niet gevoeglyk ware dat zulke jongelingen, wier verstand geregeld en opgescherpt moet worden, in een zelve woning zich vermengd bevinden zouden met andere, die de uitbreiding des verstands en de verbetering der zeeden niet ter harte nemen, terwyl ook het grote voorrecht, 't welk zulke boven huns gelyken hebben, dus ieder ogenblik voor 't ooge zweeven, en zeer ligt oorzaak tot nydigheid, tot twist en vele andere na-deelige gevolgen geven zoude kunnen. Daarenboven waardeerden onze veelgeachte Bestierderen deze Instelling te groot, dan dat men dezelve binnen de enge muren van een Godshuis zou besluiten; en dus scheen het hun,

en om het welzyn der bevoorregte jongelingen 't meefte te bevorderen, en om de erkentenis die men aan de grote Inftelfter is verſchuldigd te beter-aan te duiden, billyk, dat 'er een afzonderlyk geſticht wierdt opgetrokken, 't welk dezen tot een byzondere woning zoude ſtrekken en aan het late nageſlacht tot een openbaar gedenkteken van deze zonderlinge goeddadigheid zoude zyn, om dus den naam der Hoogverdiende Geeffter byzonder te vereeuwigen. En daar toe nam men hier geen afgelegen oord, werwaards niemand henen gaat, dan die noodzakelyk daar vereiſcht wordt; maar men koos een plaats die niet alleen van de ſtedelingen, maar ook genoegzaam van alle reizigers, die deze Stad ſteeds zoo veeltallig doortrekken, wordt bezogt, op dat dus zelfs aan den vreemdeling bekend mogt worden het groote goed, dat onze HoogWelgeb: Stichterſſe verzorgd en te weeg gebragt heeft.

Met dit oogmerk dan is op deze plaats geſticht dit zeer voortreffelyk gebouw, waarin wy ons bevinden, 't welk in allen dele tot de eindens en gebruiken, waar toe het wordt verordend, volkomen is geſchikt, terwyl het ook, ſchoon geen paleis in pracht en luifter nabootzende, van geen verfraaiend ſieraad is ontbloot, maar op een gepaſte wyze deſtig en aanzienelyk is opgetrokken. De voorzyde is geheel naer de nieuwſte bouwingswyze gemaakt, en zoo geſchikt dat dit gebouw van andere woningen wordt onderscheiden. Men ziet aldaar 't gekroonde wapenſchild der Stichterſſe kunſtig uitgebyteld, en onder 't zelve op een fierlyk tafreel met gulden letteren in nederduiſche digmaat de geſchiedenis dezer Stichting kortelyk

relyk beschreven, op dat dus de voorbygangeren zouden kunnen weten, van waar dit gebouw oorsprongelyk zy en tot wat einde en oogmerk het verftrekke.

Maar zegt, my dunkt, ik zie een zeer oplettend reiziger naderen die zyne oogen herwaards bestendig henen wendt, en uit wiens houding blykt, dat hy beluft is dit gebouw met opmerking te beschouwen. 'T schynt dat hy in 'gepeinzen treedt en by zich zelf overlegt wat gesticht het toch mag zyn, dat boven andere zoo byzonder uitmunt en zyne verwondering tot zich trekt. Dus voortwandelande is hy tot digt by genaderd, en ziet, hy staakt zynen gang, en 't hoofd na boven heffende, leest hy met luide stem het straks genoemde opschrift:

*Hier leeft MARIA DUYST onsterfelyk door haer sterven.
Dees' Stichting was haer wil. Zy heeft een schat doen erven,
Waer uit de nyvre WEES, om vlug verstand geëerd,
Hier afgezonderd leeft, en VRYE KUNSTEN leert.
Dus doet zy langs het spoor der Wiskunst de armoë streven
Naer 't merg der wetenschap, om tot 's Lands nut te leven.**

Geëindigt hebbende beschouwt hy het gesticht nog eens met een verwakkerden aandacht, terwyl het vergenoegen, dat van zyn vriendelyk aanschyn straalt, niet onduidelyk doet zien, dat hy inwendig is verheugd zyne nieuwsgierigheid zoo treffelyk voldaan te vinden. Heb dank
(dunkt

* De Hr. en Mr. *W. van Staveren*, een der HH: Bestierderen van dit Kunsten-Kweekschool, heeft dit gebouw met deze zinryke regelen versierd.

(dunkt my dat ik hem hoor zeggen) heb dank, Gy brave Dichter, die in zoo korte woorden zulk een allerkragtigste beschryving van dit Huis gegeven, en dus gelegenheid verschaft hebt, om zulk eene nuttige Instelling te kennen. Nooit zal uw naam, O groote Weldoenster, uit myne geheugenis ontschieten, maar ten allen tyden zal ik dezelve met eerbied my te binnen brengen, met hoogachtinge by anderen vermelden. Steeds zal ik uw geluk, o Delfsche Burgerfchaar, verheffen, dat gy binnen uwe muren een Kunsten-Kweekfchool ziet, waar in uw ouderloofe jeugd zoo treffelyk opgevoed, en tot dienft van Stad en Staat zoo nuttig aangekweekt wordt. Dat gy, o fchrandere wees, toch dit voordeel recht gebruikt, en door vlyt en neerftigheid betoond, dat gy het toegebragt geluk naer eifch waardeerd, en met alle uwe kragten u het zelve waardig maakt

Noch meerder fchynt hy uit zyn vollen boezem hier by te willen voegen, doch de haast dwingt hem zyne reize fpoedig te vervorderen. Dat wy, fchoon beluft nog meer te horen, hem daarom evenwel niet volgen, maar liever binnen treden om van de innige gefieldheid dezer Stichting nader onderrigt te worden.

Hier toe echter is het niet van noden, dat wy de byzondere vertrekken, welke dit gebouw bevat, byzonderlyk doorwandelen, veel min in ieder van dezelve ftille ftaan. Dit zoude immers den zoo fnel ontfchietenden tyd te veel verkorten, en te wege brengen, dat wy deze reden binnen hare vereifchte palen niet zouden befluiten kunnen. 'T zy genoeg, te zeggen dat men hier alles vindt, 't geen aan een plaats als deeze

wordt vereifcht. Want, om niet te fpreken van die vertrekken, welke tot huishoudelyk gebruik van noden zyn, vindt men hier byzondere vergaderkamers, waar in de Wel-Edele Heeren Bestierderen, en de Hoogaanz: Vrouwen, die de opperbezorging der huishoudinge op zich genomen hebben, derzelve byeenkomsten houden, zynde deze overeenkomstig het aanzien dier aanzienelyke ftandsperzoonen gefchikt, en treffelyk opgefierd. Men heeft 'er twee byzondere gehoorzalen, waar in het dagelyks onderwys gegeeven, en de nyvre Jeugd in allerlei wetenfchappen wordt goeffend. 'T ontbreekt ook hier niet aan een boekenkamer, waar men uit doode letteren veel wetenfchap kan leren, maar 'er is hier ook eene keurige en fteeds vergrotende verfameling van Letterhelden, die of hier, of buitenlands geboren, noch na hun dood als fpreken, en den leergierigen jongeling met vrouwen raad en nuttige onderrigtinge te hulpe komen, op dat hy des te beter in kennis zoude uitmunten. Legt de diepzinnige natuur, die men zoo vaak in alles raad moet plegen, hare geheimen niet zoo duidelyk voor oogen, maar is men fteeds gehouden dezelve met moeite naa te fpeuren, men vindt in dit gebouw een ryke famelplaats van vele kostelyke kunfttuigen, die tot zulke nuttige nafpeuringen zyn uitgedacht, of tot oeffening van de hier onderwezen wordende kunften dienen. Voor zulke die moeds genoeg bezitten om op de tuimelende golven hun geluk te zoeken, is hier ook een fterrenplat bereid, waar op zy 't grote Hemelheyr by namen kunnen leren kennen, en onderrigtinge bekomen in al dat gene, 't welk zy van het tuigwer-

werkelyk deel der Sterrekunde te weten nodig hebben; zoo dat hier niets is nagelaten wat ten nutte dezer plaatze, tot gemak der leermeesteren, tot voordeél en bevordering der leerlingen eenigermate strekken kan.

Maar mogelyk zal men zeggen, waar toch vindt men jongelingen, die zulke grote voordelen waardig zyn, en hoe treft men in de voorgeschiedte onderwerpen eene genoegzame bekwaamheid aan om aan het voorgestelde einde te voldoen? 'T is zeker, M: TH:, dat niet een ieder zonder onderscheid daar toe geschikt is, maar dat iets meer vereischt wordt in zulke, die meerder kennis, dan het gros der menschen gewoonlyk bezit, verkrygen moeten, voor al in zulke wetenschappen, in welke naarstigheid niet alleen den oeffenaar volmaakt, maar waar ook byzondere natuurvermogens nodig zyn om in kennis en bekwaamheid uit te munten. Doch schoon dit zoo zy, zoo is het echter daar mede niet, gelyk vele kwalyk menen, dus gelegen, dat er onder zeer vele maar een enkele zou gevonden worden, die daar voor vatbaar is. Neen, dat men van de Dichters zegt, dat zy niet gemaakt, maar moeten geboren worden, heeft omtrent den Wiskunstenaar zoo zeer geen plaats. Want daar deze maar voornamentlyk een welgeschikte wyz' van denken, een naauwkeurige oplettendheid, en gescherpt oordeel moet bezitten, 't geen door oeffening en vlyt veel kan verkregen worden: moeten geene in tegendeel begaafd zyn met een vindingryk vernuft, met een vlugge speling van gedachten en een grote vatbaarheid voor allerley gemoedsbewegingen, 't geen door geen onderwys kan worden aange-

leerd, maar uit een innige en aangeboorne gesteldheid des gemoeds ontspruiten moet. 'T is wel zoo dat iemand, die aan de oeffening der Wiskunst toegewyd, ja zelf tot tuigwerkelyke kunsten opgevoed wordt, des te groter is te schatten, en in 't geen hy uitgekozen heeft, tot hoger trap zal vorderen, hoe hem groter vermogens aangeboren zyn; doch dit neemt niet weg dat jongelingen, schoon niet met eene zeldsamen uitmuntendheid van vernuft door de Natuur bedeeft, maar alleen voorzien van de gewone gaven, die zy 't menschedom gewoonlyk schenkt, door onderwys en naarstigheid, tot ervarene mannen en landnutte kunstenaars worden kunnen; te meer, daar het voor hun niet nodig is, met doorgeleerde mannen in het worstelperk te treden, en op de allerfynste en verhevenste bespiegelingen, die zelden van een algemene nuttigheid zyn, zich toe te leggen; maar het voor hun genoeg is, de zaken, die zy oeffenen zullen, grondig te verstaan, daar van een uitgebreider kennis, een meerder ervarenheid te hebben, als by vele oeffenaars anders aangetroffen wordt, en ook bekwaam te zyn, om de nuttige uitvindingen, die door andere vernuften in bespiegeling mogten zyn gedaan, ter uitvoeringe te brengen en in alles beschouwing en oeffening, reden en werkdaad t' saam te paaren.

Om zulke dan te vinden, is 't geenzins hopeloos, vooral daar men hier uit een goed getal van onderwerpen maar een en ander te gelyk heeft uit te kiezen. Dewyl by de eerste oprichting dezer schoole echter een gantsche rey van keurlingen wierdt vereischt: zoo besloten hier de WelEd: Heeren Bestierderen, zulk een uitlezing al vroeg
in

in 't werk te stellen, op dat de uitgekoorenen door gene onbescbaafde zeden de achting van dit nieuw gesticht zouden verminderen; maar door onderwys en welgeschikte opvoeding zoo voorbereid worden, dat ze niet onwaardig mochten zyn om onder dit huisdak in te treden en aldaar te vernachten. Dus maakte men hier reeds vroegtijdig eenen aanvang met de eerste deelgenoten dezer stichting aan een wel geordende levenswyze te gewennen, terwyl men vele nuttige instellingen, die ook in 't vervolg tot welzyn dezes Huizes strekken zullen, daar toe instelde en verordende.

Hier toe dan sloeg men voor alles daar op acht, dat de Wetenschap van God en Goddelyke zaken, die des menschen grootst en eeuwig heil te weeg moet brengen, hier niet in vergetelheid gestelt wordt; maar men droeg zorg, dat alle, zoo lang ze in dezen Huize zyn, een en andermaal ter week in de waarheden van onzen Hervormden Godsdienst onderwezen worden, en dat zy dagelyks het lezen van het H: Bybelwoord en andere betamelyke Christen pligten zonder verzuim oeffenen, op dat zy in de dagen hunner jeugd, den Heere zouden leeren kennen en in zyne vreze opwassen. Insgelyks bepaalde men hoe zy moeten geoeffend worden in alle zulke zaken, die van een veelvuldig gebruik voor hunne andere ondernemingen zyn, en welker kundigheid iemand die in fraaye wetenschappen is geoeffend, zonder schaâ of schande, niet ontbeeren kan. Dus is de nuttige Schryfkunst, die in de gansche menschelyke samenleving zoo veel te pasfe komt, een der bezigheden, waar aan zy dagelyks een

weinig tyds moeten te koste leggen, op dat zy niet alleen op een duidelyke, maar zelfs op een meer volmaakte en naar de kunst geschikte wyze de pen zouden gebruiken kunnen. De Nederlandfche Spraakkunst mag hier ook in geen verachtinge gesteld worden, maar zy moeten worden onderrigt, hoe zy in onze moedertaal zich wachten moeten voor vele grove fouten, die het verbafterend gebruik van 't onoplettende gemeen heeft ingevoerd, en welke evenwel ten hoogste stooten zouden in 't spreken of in 't schryven van zulke, die anders den naam van kundig dragen mogen. De kennisfe der Fransche taal maakt ook geen veragtelyk deel hunner voorbereidende oeffeningen uit, terwyl er niet weinig aan gelegen legt, dat zy in deze zyn ervaren, om dat men daar in vele treffelyke schriften vindt, die met veel vrucht doorbladerd kunnen worden. Dus ziet men alle middelen verordend, om deeze jongelingen bekwaam te maken, in 't geen tot hoger dingen dienen kan, of in 't vervolg van nut kan zyn, op dat als ze in zaken die men gemeenlyk voor verhevenner telt, bedreven waren, zy in deze ook niet ongeoeffend mochten bevonden worden; schoon men dit als als voor een bywerk acht, en voornamelyk aandringt op de aanlering van dat gene, 't welk meer regtstreeks dient tot het hoofdöogmerk, 't welk zy beoogen moeten.

Om toch hier toe gemakkelykft te geraken nam men de Rekenkunde het eerfte onder handen, om hen in deze wyd-uitgestrekte en alzins zeer nuttige wetenschap zoo te oefenen, dat zy niet alleen in staat geraakten om derzelve regelen, en zeer verschillende toepasfingen op allerley

foort

foort van handelingen te bewerken , maar ook de beschouwing te verstaan , op dat zy , 't geen in de Scholen veelyds zoo schandelyk verzuimd wordt, met rede en oordeel zouden werken , en steeds weten , waarom deze en gene andere handelwyze ter oplossing van eenig opgegeven vraagstuk moet gebruikt worden . In deze wetenschap dus bedreven , en vervolgens in de beginzelen der Meetkunst onderrigt zynde , begon men ras te zien , hoe verre zich een ieders bekwaamheid uitstreckte , en tot wat foort van zaken de genegenheid het meeste henen neigde . Dus wierdt hun te kennen gegeven dat ze hunne gedachten nu bepalen moesten , en overleggen tot wat foort van oeffeningen zy zich ieder wenschten te begeben , terwyl zy hier omtrent hunne vrye keuze hadden , mits blyvende binnen den vry talryken kring der kunsten , die by de uiterste wille der Hoog Welgeb: Stigteresfe daar omtrent was voorgeschreven . Geen tyd van beraad en overleg wierdt hier toe hun geweigerd , maar zy zelf ernstig geraden , daar in niet roekeloos te werk te gaan ; maar hun eygen lust , hunne lichaamskrachten en bekwaamheden gaâ te slaan , en ook den raad van andere daar toe in te neemen , om onberouwelyk dat gene te verkiezen , 't geen hun alzins 't meeste aangenaam , en naer een ieders omstandigheden het gevoeglykst zou zyn . 'T was immers , gelyk wy te voren zagen , de wil van onze Hoogaanz: Stichteressfe , dat deze jongelingen niet alleen in de beschouwing der voorgenoemde kunsten moesten bekwaam gemaakt worden ; maar inzonderheid in der daad de werkdaad van dezelve oeffenen , om daar

door

door eygenlyk hun levensonderhoud te vinden en tot wezenlyk nut des Burgerstaats te strekken; en dus wilden de WelEd: Bestierderen hier toe ook dadelyk de middelen in 't werk stellen, schoon zy niemand wilden voorschryven, wat hy hier in zoude kiezen, maar aan ieder vryheid gunden, wel wetende dat iets, 't geen (gelyk heelaas! te veel gebeurd) gedwongen wordt aangevangen, zeer zelden met een goeden uitflag wordt bevorderd.

Hier nu zag men ras een zeer verschillende verscheidenheid van keuze, terwyl de een dit, de andere dat voor zich verzogt te nemen, en waar by zy zich hielden, na dat hun alle moeyelykheid, die in ieders uitgekoren onderwerp (gelyk in alle menschelyke zaken) aan te treffen is, breedvoerig voorgesteld geworden was, en zy vervolgens noch eenigen tyd tot nader overweeginge genoten hadden.

Een en ander moeds genoeg bezittende om 't Vaderland in 't veld van Mars te dienen, waren toegenegen om onder het getal van 's Lands geschutbedienderen te worden aangefchreven, om by het bulderend kanon, en vuurspouwende mortier, tot welkers regte kennis en behandeling voorzeker zeer veel wetenschap vereischt wordt, hun geluk te zoeken, en door kunst en onverzaggdheid in der tyd eenige bevordering te erlangen. Verscheidene vond men er, welken 't harte jeukte na buitenlandsche oorden, en wien hun vaderlandsche bodem niet vergenoegen kon, maar welke verklaarden, niets anders hunnen lust te zyn, dan 't ruime pekerveld te bouwen, om by ryper jaren als moedige en kundige pilooten, de

de grote zeevaard van dit land tot dienst te strekken. Niet alle echter waren de ongemakken en gevaren, die beide de genoemde levenswyzen gewoon zyn te verzellen, zoo klein achtende; maar men vondt er ook, die op een min onruste wyze zich zochten te geneeren, waar toe zy hunne zinnen lieten vallen op de Beeld- en Steenhouwkunde, die fraaye oeffening, die zeer veel dienst en sieraad aan een welgeordenen Burgerstaat toebrengt. Een ander wederom verkoos de nuttige Burgerlyke Bouwkunst, gelyk men er ook eenen vond, die zich wel wilde overgeven, om het Moolen-, Sluis- en Dykwerk, dat in ons laaggezonken land zoo vaak te pasfe komt, te oeffenen, terwyl deze gezamenlyk verzochten, dat zy mogten onderwezen worden in alles, 't welk een ervaren Landmeter en kundig Fabryk of Architect behoord te weten, op dat zy, indien hun gelegenheid daar toe mogt voorkomen, ook tot het waarnemen dezer posten zouden kunnen gebruikt worden. Van twee noch die er overig waren, wenschte de een zich op het vervaardigen van allerley fraaye werktuigen, die zoo in de oeffening der kunsten als in de hedendaagsche samenleving in gebruik zyn, toe te leggen; terwyl de andere het vlug penceel tot een middel zyns bestands verkoor, van welke laatste echter de ondervinding naderhand geleerd heeft, dat hy met te weinige vermogens was begaafd, om hier of elders de vereischte vorderingen in te maken, waarom hy ook uit deze Stichting, die niet dan voor schrandere en yver-

ge jongelingen is gefchikt, vervolgens wederom ontflagen is.

Hunne keuze dus gefchied , hunne oeffeningen bepaald zynde , zagen de WelEd: Bestierderen terftond om na de kundigfte Mannen , die er hier te bekomen waren , om deze jongelingen in de werkdaad dier kunften te onderwyfen , en bekwaam te maken. En hier toe wilden zy niet , dat deze leerlingen langs den gewonen weg zouden worden heen geleid , zoo dat zy, gelyk de gewoonte is , andere werklieden zouden ten dienfte ftaan , om dus in een reeks van jaren , door een enkel afzien , de handelwyze van deze na te bootzen ; nemaal zy verbonden deze meesters , door het aanbieden van milde beloning , om hen van den dienftelyken arbeid te ontfiaan , en in perfoon van alles te onderwyzen , en dadelyk de hand aan 't werk te doen leggen , op dat zy dus in minder tyd groter vorderingen zouden doen , en van vele dingen kenniffe verkrygen , die anders niet zoo ligt geleerd worden. Niemand ook van onze jongelingen is van zulk eene dadelyke oeffening verfoond , zoo dat zelfs de oorlog- en zeevaardlievende , fchoon ze zonder deze wel tot ervarene mannen zouden worden kunnen , die echter niet verzuimen mogen , om dat zy voorzeker te bekwaamer zullen zyn , als zy ook die by hunne andere kundigheden paren kunnen. Aan hun immers die de Gefchutkunde hebben uitgekozen , is het ten allerhoogft voordeel , dat zy de Timmerkunft verftaan , om over het wel of kwalyk famenftellen van gemaakte ftukken te kunnen oordelen , de werkftoffen in haar deugd of gebrek te ken-

kennen, en honderd andere kundigheden te verkrygen, die niet dan door wezenlyke oeffening zyn aan te leren, zynde dit inzonderheid voor onze leerlingen noodzakelyk, om dat zy zich mede wenschen bekwaam te maken tot kundige Ingenieurs of Vestingbouwers, wier plicht het ook is, het bevel te voeren, en het oog te houden op den aanleg en het onderhoud van allerley soorten van gebouwen, die tot sieraad, bewoning, berging, of dergelyke eindens opgetrokken worden. Zoo is 't ook voor den zeeman allernuttigst, dat hy de plaatse zyner woning, het werktuig zyner behoudenis, ik meen 't snelzeilend schip, in allen delen innig kend, waar toe niets beter is, dan dat hy de werkdaad der Scheepsbouwkunde oeffend, als waar door hy leerd, hoe dit gevaarte in alles samen is gesteld, en op welk een wyze de gebreken, die 't mogt hebben, 't best verbeterd, de ongemakken, die het zoo vaak van wind en golven krygt, het schielykft en voortreffelykft kunnen hersteld worden; zoo dat men ook hier ziet, hoe deze schikking zeer wyselyk verordend is, op dat steeds raad en daad te samen zouden gaan, en men zich noch in 't een noch in 't ander verlegen vinden zou.

Gelyk nu onze jongelingen van den middag tot den avond zich aan de tuigwerkelyke kunsten moeten bezig houden, zoo zyn de vroege morgenstonds- en de voormiddagsuuren geschikt voor 't onderwys van alle zulke wetenschappen, waar in een ieder hunner nodig heeft te zyn ervaren; wordende hier in zoo te werk gegaan, dat

ze eerst de algemeene, die voor alle nodig zyn, gezamenlyk doorlopen, en vervolgens zich begeven tot zulke byzondere, die op hunne onderscheidene beroepingen byzonderlyk betrekking hebben.

Dus worden zy alle geoeffend in de beschouwelyke beginzelen der vlakke en lighamelyke Meetkunst, door den groten Euclides ons nagelaten, op dat zy aan de wiskundige leerwyze gewennen zouden, en voor hunne volgende oeffeningen, welke voor een groot gedeelte hier op steunen, vaste gronden leggen, zynde het de plicht der leerlingen, waar op men hier byzonder aandringt, in deze dusdanig te verkeren, dat zy niet alleen yder dezer voorstellen regt begrypen, maar ook haare onderlinge samenhang, de wyze, waar op de eene waarheid uit de andere natuurlyk wordt afgeleid, zich eigen maken. Deze beschouwing wordt dan door de toepassing gevolgt, en men onderrigt hen in al de delen der werkdadige Meetkunst, zoo dat zy een grondige en uitvoerige kennisse verkrygen van al wat tot het meeten van lengtens, vlakken en lighamen wordt vereischt, terwyl men zich niet vergenoegd, dit enkel binnenshuis op het papier te leren, maar men begeeft zich ook na buiten, om hen zulks in der daad te doen verrigten. Is ook de Algebra of Stelkunst ten hoogsten nuttig voor allen, die eenige aanmerkelyke vorderingen in de Wiskunst maken willen, nadien door deze veelzins op eene ligte wyze ontdekt worden vele nuttige zaken, die anderzins of niet, of alleen met overgrote moeite zouden kunnen worden nagespeurd: zoo laat men ook onze leerlingen daar van niet onkundig zyn, maar

maar men geeft in dezelve zoo veel onderrigting, dat zy niet alleen in deszelfs beginzelen en algemene kunstgrepen, maar ook in derzelve toepassing op andere wetenschappen kundig worden. Doch dewyl hier zomtyds verhevener bespiegelingen voorkomen, welke meer inspanning vereischen, dan dat men iemand lang daar mede zoude kunnen bezig houden; zoo wordt, om het afgetrokkene der eene wetenschap door het aantlokkende vermaak van eene andere te vermagten, hun tusschen beyde ook vergund het verlustigend onderwys der fraaye Aardrykskunde, zoo dat zy de gesteldheid van dezen aardbol, de gelegenheid en de korte geschiedenis der voornaamste landen en volken leren, 't geen niet alleen zeer vermakelyk en nuttig is voor iemand, die in de samenleving met een weinig kennis wil verkeerren, maar ook in 't byzonder voor zulke, die zich aan 't krygsberoep en de zeemannschap willen overgeven, zonder wezenlyk nadeel niet gemist kan worden.

De Reken-, Meet- en Stelkunst aan hun ingescherpt zynde, stelt men het ruime veld der aangename Natuurkunde ook open, om alzins meer en meer de toepassing en 't gebruik van hunne wiskundige oeffeningen aan te wyzen. Hier immers oeffenen zy zich niet, in naer waarfchynelykheid of zelf naar willekeur versierde onderstellingen en wysgeerige harfenschimmen, waar in voor dezen 't onderwerp van deze wetenschap zeer veel bestondt; nemaar zy worden langs den wis- en proefkundigen weg, die nooit kan doen dwalen, heen geleid, en vinden dus in deze wetenschap de ware reden veler zaken, die voor

R E D E N V O E R I N G .

andere verborgen is, en de eigenlyke gronden, waar op verscheidene tuigwerkelyke kunsten steunen. Doch wilde ik my tans inlaten in een breedvoeriger betoog der onbegrensde nuttigheid, die dit voortreffelykste deel der Wysbegeerte alomme toebrengt, voorzeker zoude my de dag eer dan de stof ontbreken, terwyl een ieder daar van terstond moet overtuigd worden, die overweegt, dat de Werktuig-, Gezicht-, Waterweeg- en Waterbeweegkunst tot de delen dezer wetenschap behoren.

Met deze algemeene dingen echter, hoe zeer ze ook de zulke, die er in bedreven zyn, boven andere nuttig en kundig maken, houdt men zich niet alleen te vreden, maar men onderwyft ook zulke zaken, die tot den kring der eigenlyk gezegde wetenschappen niet gesteld worden te behoren. De burgerlyke Bouwkunst by voorbeeld, schoon ze by de meeste niet waardig is geschat om onder het getal der wetenschappen geteld te worden, maar veelal gehouden is voor een kundigheid, die alleen door oefening en ondervinding moet worden aangeleerd: wordt hier echter met een ander oog beschouwd, en zoo veel mogelijk ook op een leerstellige wyze verhandeld. Wel is waar, dat vele door geen andere hulp, dan door een goed oordeel, door onvermoeiden vlyt, en gedurige oeffening tot brave en zeer ervaren Bouwmeesters zyn geworden, en het is ook geenzins te ontkennen, dat hier niet steeds, gelyk in andere wetenschappen, de rede raadgepleegd kan worden, maar veel van de willekeur en de verscheiden smaak der menschen afhangt, zoo dat het met de gebouwen gaat als met de kle-

deren, die bykans gedurig aan een willekeurige verandering zyn onderworpen: doch dit neemt evenwel niet weg; dat het voor de leerlingen der Bouwkunst van nuttigheid kan zyn, een famenftel te hebben, waar in 't voornaamfte, 't welk de beroemdste in- en uitlandsche Architecten omtrent de beschouwing en praëtyk aangekend, of zoo veel men weet aan andere overgeleverd hebben, wordt gevonden, nadien door zulk eene handleiding de oplettendheid wordt aangewakkerd, zoo dat men den aandacht vestigt op zaken, waar aan men anders niet eens denken zou; dus op deze wyze de leergierige met minder moeite, in korter tyd meer kundigheid verkrygen kunnen, dan die, welke enkel weten, 't geen zy zelve gedaan of toevalliglyk van andere gezien hebben. Zoo is het met de Waterbouwkunst ook gelegen, welke, schoon door enkele oeffening geleerd kan worden, echter veel gemakkelijker wordt gemaakt, veel voortreffelijker verftaan wordt, als men het voornaamfte, 't welk in den loop en leiding der natuurlyke of door kunst gevormde stromen, in den aanleg van dyken, kribben, hoofden, of in den opbouw van fluizen en molens te pasfe komt, als een uit theorie en praëtyk t'zaamgestelde wetenschap den leerling voordraagt.

Dus worden die, welke tot burgerlyke Bouwkunstena-
ren, Landmeters, en Vestingbouwers wenschen aange-
kweekt te worden, onderwezen, terwyl zy, die volgens
hunne keuze der Zeemannschap zyn toegeschikt, met de
twee laatstgenoemde wetenschappen, die hun niet te pas-
se komen, niet worden opgehouden, maar in derzelve
plaats

plaats onderrigting krygen, niet alleen in de Stuurmans-kunst, zoo als die de zeevarende gewoonlyk oeffenen, maar ook in 't verhevener deel der zelve, 't welk de sphærische Driehoeksmeting en de beginzelen der Starrekunde in zich bevat, op dat zy deze wetenschap in hare gansche uitgebreidheid grondig zouden verstaan, en ook tot het maken en samenstellen van de daar in vereischt wordende sterrekundige Tafelen, en tot het doen van Hemelsche waarnemingen bekwaam zyn. De oorlogslievenden zal verder ook de Vestingbouw, die geen der minste delen van de toegepaste wiskunst is, voorgedragen, en zy in de onderscheidene wyzen van versterken, de voor- en nadeelen, die ieder van dezelve heeft, onderricht worden, gelyk ze ook de Geschutkunst niet alleen by beschouwing, maar ook in de uitvoering zullen leren, terwyl hier toe eene by uitstek gunstige gelegenheid aan deze plaats zich opdoet, in den persoon van mynen veelgeachten Amptgenoot, die in de verscheidene veldtochten, en in de belegering der stad en het kasteel van Namen, welke hy by 't corps der Artillerye ten dienste van dit Vaderland heeft bygewoond, in al wat dit onderwerp raakt, een veelvuldige en zeer beproefde ondervinding heeft verkregen. En wat zal ik van de oeffening der Tekenkunde zeggen, die aan alle kunstenaars zoo vaak te passe komt? Deze ook wordt van een ieder hier geoffend, en zy onderwezen, hoe men, of meetkundig of door de vlugge hand, al 't geen voor 't oog op het papier vertoond moet worden, kan ontwerpen, op dat zy, tot het maken van kaarten, tot het afteekenen van gebouwen, werktuigen of wat het meer

mag zyn , geroepen , overal zich zelf gelyk , dat is bekwaam betonen mogen . Dus wordt het fchrander brein met wetenfchap vervuld , terwyl de hand ook nuttige kunften leert , zoo dat zy , die hier worden opgevoedt , indien het hun aan genen luft ontbreekt , noodwendig in bekwaamheid zullen moeten uitmunten , waar toe ook daarenboven , op dat alles famenwerken zou , door milde giften en beloningen de yverzucht ontfteken , de naarftigheid naer hour waardy vergolden , nalatigheid in tegendeel berispt , en naer verdienften wordt beftraft . En wilt niet menen , dat het befchouwelyke der Kunften hier beter dan de werkdaad zal geleerd en meer bevorderd worden , om dat daar toe de ondervinding en gedurige oeffening 't meefte wordt vereifcht , welke echter hier , zoo 't fchynt , verminderd wordt , naer mate onze leerlingen aan 't eerfte meerder tyd befteden . Want behalven dat zy , door de onderrigting van kundige meesters , die hen op een ganfch andere wyze als anders hunne leerlingen behandelen , en fterker voortzetten , veel in dezen uitwinnen : zoo is 't hier ook zoo gefchikt , dat zy , vooral in hunne jonger jaaren , met hunne gedachten werken , en vervolgens , als hunne lighaamskrachten fterker worden , de werkdaad meer en meer beijveren , zoo dat zy , zelfs als zy reeds in de befchouwinge behorig zyn ervaren , noch ten minfte twee paar jaren zullen overig hebben , om naer eifch van hunne uitgekozene beroepingen de tuigwerkelyke kunften te oeffenen , of den krygsdienft of de zeevaard by te wonen , op dat zy niet dan alzins bedreven , uit het opzicht en de onderhorig-

heid van dit Huis zouden ontslagen worden.

Maar mogelyk zullen zommige het werk, dat hier verrigt moet worden, te uitgestrekt, te moeyelyk rekenen, dan dat het van jongelingen afgevergd, of behoorlyk verrigt kan worden. 'T is zeker, M: TH:, dat hy, die vadfigheid bemind, die niets beduidend tydverdryf voor zyn hoogste wellust rekend, aan deze plaats geenzins diendt, terwyl hier niet geduld kan worden, dat de onherroepelyke tyd, de edele jonkheid, gelyk by vele in de hedendaagfche wereld in de gewoonte is geraakt, in ledigheid zoude doorgebracht, en voor een groot gedeelte nutteloos, ja zelf verderfelyk versleten worden. Neen, 't is hier de hoogste wet, de naarftigheid zorgvuldig te betrachten, fchoon ook de leerling niet door zoo veel bezigheden wordt verkropt, of hy kan dezelve gemakkelyk genoeg verrigten; terwyl er ook tyd en gelegenheid gegeven wordt, om met een gematigde uitfpanning, een ordentelyk vermaak zich te verkwikken. Daarenboven hebben onze wetenfchappen dat groot en zeer aanmerkelyk voorrecht, dat ze aan malkanderen gefchakeld zynde, de eene uit de andere fteeds hulpe trekken, zoo dat vele der voornaamfte zaken bykans by herhaling dikwyls voorkomen. Zy zyn ook niet ontbloot van een aanlokkend vermaak, dat zulken, die maar een weinig zyn geoeffend, zelf tot verder onderzoek aanzet, terwyl de gedurige verandering van onderwerpen den aandacht niet zoo zeer vermoeidt, als wel fteeds verwakkerdt, en ingefpannen houdt. 'T is ook voor onzen jongen leerling in 't vervolg niet van noden, op iets, dat hy niet gemakkelyk begrypen kan, een langen wyl verdrie-

drietelyk te peinſen, daar de meergevorderde de volgende moeten te hulpe komen en als tot leeraars ſtrekken, om hen van hunne zwaarigheden te ontheffen, waar door gene veel gemak, en deze wederom dat voordeel trekken, dat ze in de wetenschappen te vaſter en te meer bedreven worden, en te gelyk bekwaamheid krygen, om hunne denkbeelden wel te uiten, hunne uitdrukkingen naer de verſcheidene vatbaarheid, en het begrip van andere te ſchikken, 't geen voorzeker van geen geringe nuttigheid is.

Dus hebben wy, Z. A: TH: , ſtuks wys een verhaal gegeven van alle de maatregelen, die van den eerſten oorsprong dezer Stichting tot op dezen dag genomen, en tot haar groey en bloey in 't werk geſtelt zyn, waar uit gy nu zelf zult kunnen oordelen, wat men van een dus verordend Kunſten-kweekſchool billyk kan verwachten. Schoon ik immers hier nog wel iet zoude kunnen byvoegen, omtrent de vorderingen, die door onze jongelingen tot dus verre zyn gedaan, zoo wil ik echter daar van liever zwygen, op dat ik door geen eigen aanbelang mogt ſchynen te zyn aangedreven, of door vooringenomenheid dezelve verheffe. Dat die Aanzienelyke Mannen, die deze plaats bezogt, en werken onzer jongelingen gezien hebben, getuigen, hoe zy hunne ervarenheid in verſcheidene wiſkundige wetenschappen, hoe zy de kaarten en tekeningen, die ze zelve opgenomen, en zonder hulpe gemaakt hebben, hoe zy eindelyk de proeven hunner tuigwerkelyke Kunſten, bevonden hebben, en mogelyk zal hun oordeel daar omtrent gunſtiger zyn, dan ik zoude durven vermelden.

Maar gelyk men altoos menschen vindt, die in biefen knopen zoeken, of zwarigheden maken, daar ze niet te vinden zyn: zoo zal 't waarschynelyk aan zulke niet ontbreken, die onze jongelingen daar in beklaagen zullen, dat ze voor hunnen arbeid te weinig voordeel kunnen verwachten, en te geringe hope van bevordering hebben. En waarlyk, om dezen hier in te beantwoorden, is niet wel doenelyk, nadien de grootheid of geringheid van 't geluk, dat iemand treffen kan, van voren niet is te bepalen, terwyl ook het onderscheide oordeel van onderscheiden' menschen een zelve omstandigheid gelukkig of niet gelukkig achten kan. Daar zyn er immers, die 't weinige hoog schatten, en met een gering of matig voordeel vergenoegd zyn; daar andere 't geen groot is, weinig rekenen, en steeds meer en meer al morrende begeren. Voor zulke nu, die tot de laatste soort behoren, zullen onze jongelingen te geringe vorderingen maken, schoon ze zelve, zoo ik my verzekerd houde, 't weinige veel schatten zullen, daar hun steeds wordt ingeboezemt, voor al gene verhevene gedachten van zig zelve te voeden, maar zich voor te stellen, dat ze door zwoegenden arbeid en gedurigen yver alleen hun levensonderhoud zullen zoeken moeten, en veelzins ondervinden, met hoe veel tegenheden de mensch steeds genoodzaakt zy te worstelen. Maar hoe dit ook gebeuren mag, zoo is het echter gemakkelyk te bewyzen, dat haar geluk met recht zeer groot gerekend worden kan, nadien men al wat den naam van veel of weinig draagt, niet dan in deszelfs betrekking moet beschouwen.

Is het dan voor hun, die in hunne jonge jaren van ouders zyn ontbloomt, die goederen, en al wat een gelukftaat kan bevorderen, geheel ontbeeren, is het, zeg ik, voor hun niet groot, in ftaat gebragt te worden, om door kennis en ervarenheid in nutte kunften boven andere uit te mün ten, en dus een beter gelegenheid tot het verkrygen van een eerlyk beftaan te hebben? Ziet men immers, dat zulke, die maar matig zyn geoeffend, evenwel op deze wyze hun levensonderhoud verkrygen, ja zomtyds zelfs hunnen ftaat verbeteren: wat is er dan natuurlyker, dan dat zy, die meerder wetenfchap bezitten, ook dit zelve zullen ondervinden, ja des te beter daar in flagen? En fchoon de flegtheid der tyden den voorfpoed doct verminderen, zoo treft hun dit niet meer dan andere, maar zy hebben daar in dat voorrecht, dat ze eer zullen te regte raken, nadien iemand, die keuze heeft om zich van den arbeid van verfcheidene te bedienen, waarfchynelyk der bekwaamften uit zal kiezen. Ook is het zoo noch niet verlopen, dat er gene Voorftanders meer zouden gevonden worden, die kunst en wetenfchap naer eifch waardeeren, en de zulke, die daar in bedreven zyn boven andere begunftigen. Neen, men vindt alomme nog grote Mäcenaten, die met vermaak hunne macht befteden, om jongelingen van goede hoop door gunftbewyzen aan te moedigen, en mannen van vernuft en kundigheid boven anderen gelukkig te maken, en dus is het geenzins buiten hoop, dat een of ander onzer jongelingen, by een of andere gelegenheid, noch wel een treffelyk begunftiger zal aantreffen, die hem eenig voordeel toe zal brengen;

zoo dat hier in niets te vinden is, 't welk tot nadeel dezer Stichting kan strekken, nadien dezelve niet is aangelegd om jongelingen met veele goederen te beschenken, of tot vermogen op te heffen, maar alleen om dezelve tot nuttige medeleden van den Burgerstaat te maken, op dat zy ook daar door werkmeefters van hunnen eigen gelukstaat worden zouden.

Doch wat trachte ik met vele woorden een zwaarigheid te wederleggen, die genoegzaam van zich zelf vervalt, en die niet kan geopperd worden, dan alleen van zulke, die de zaken buiten verband beschouwen? Dat ik my liever tot iets noodzakelyker wende, en ter voldoening myner plicht, ter voltrekking dezer plegtigheid, myné reden in 't byzonder schikke tot de byzondere personen, die op deze Stichting een byzondere betrekking hebben.

Mag het doch my gebeuren, deze gehoorzale te zien verheerlykt door uwe Hoog Achtbaarheid en luister, *WelEd: Gr: Achtb: Heeren, Schout, Burgemeesteren en verdere Leden der Regeringe van deze Stad:* billyk derhalven wende ik my voor af tot U, om U *WelEd: Gr: Achtb:* voor dit geluk, voor deze eer te danken, en te gelyk myn perfoon, en het aanbelang van dit Huis, in uwe hooge gunfte te bevelen. Wist ik niet, *WelEdele Groot Achtbare Heeren*, dat gy overtuigd zyt, dat de oeffening van nuttige kunsten den welvaart van een Burgerstaat bevordert, ik zou zulks breder trachten te betogen, om dus aan U *WelEd: Achtbaarheden* dit Kweekschool aan te pryzen, als eene Stichting, die om deze rede niet onbillyk de aandacht en de gunfte van U *WelEd: Gr: Achtb:* zich verdient.

dient. Was ik niet bewuft, dat deze Schoole van U WelEd: Achtb: aangemerkt wordt als een planthof, die deugd-zame jongelingen kan uitleveren en nuttige kunstenaren voort doen komen, ik zou my bevlytigen, om, was 't mogelyk, daar van zulk een voordeelig denkbeeld by U WelEd: Achtb: te verwekken. Doch zulks is nu onnodig, daar dit Huis reeds ondervonden heeft, dat het van de hoge Stads Regeerders geacht en begunftigd wordt. Wy mogen immers niet verzwigen, dat de vrydom der Stadsbe-lastingen hier gefchonken, en zulks ook door de hooge voorfpraak van U WelEd: Achtb: van Hollands Hoge Ove-righeid gefchied is, gelyk wy ook erkennen moeten, dat onze leerlingen ook noch onlangs de eer genoten heb-ben, om aan U WelEd: Gr: Achtb: een proeve hunner ar-beid aan te bieden, en te ondervinden, dat dezelve gun-ftig wierdt ontvangen. Voor zulke gunftbewyzen betui-gen wy derhalven den fchuldigen dank, terwyl wy derzel-ver voortduring eerbiedig afvragen. Vergunt dan, Wel-Ed: Gr: Achtb: Heeren, vergunt dat ik als een inboorling, als een welmenend ingezeten, my aan uwe hoge gunfte ernftig aanbeveele. Vergunt dat ik als een beminnaar van nuttige kunften voor myn perfoon uwe hoog te achtene genegenheid, als een openbaar leeraar voor de weten-fchappen, die ik onderwyze, uwe Hoogaanzienelyke be-fcherming verzoeke: op dat ik door zulke fcherpe spoo-ren fteeds mag worden angeprikkelt, om kunst en we-tenfchap hier voort te planten, en aan zulke, die dezelve minnen, daar toe den weg te wyzen. Neemt eindelyk niet euvel, dat ik ook by voorraad fineke, dat U WelEd: Achtb:

gelieft te zyn tot Mæcenaten, die onze jongelingen, welke zich in deze loopbaane wel zullen gekweten hebben, door uwe veel vermogende voortzetting gunftiglyk bevorderd. Dan, dan zal deze Schoole bloeyen, dan zal haar roem vergroot, haar geluk ten top verheven worden, en te gelyk worden te wege gebragt, dat men deze Stad zelf om deze rede zal gelukkig rekenen, en den lof van hare wetenschap beminnde Overigheid alom vermelden.

Geniet ondertusfchen, WelEd: Gr: Achtb: en Achtb: Heeren, geniet gezamenlyk in uwe Perfoonen een ryke mate van de grootfte der aardfche, van de dierbaarfte der hemelfche zegeningen. Heil en welvaren ruste op uwe hoogaanzienelyke Geflachten, en worde in dezelve meer en meer vergroot. De Godlyke hulpe onderfteune U WelEd:Gr:Achtb: in de luifterryke en gewichtige poften, die gy bekleedt. Wysheid en alle nodige vermogens worden in deze veruitziende tyden aan U rykelyk gefchonken. Het welzyn van dezen Burgerftaat werde onder uwe loffelyke regering behouden en vermeerderd, en alle uwe raadflagen gekroond met een gewenschten uitflag. Noch lange werden de hoge Eereftoelen door U WelEd: Gr: Achtb: bezeten, en het zy niet dan laat, dat gy aan dezen Burgerftaat ontrukkt wordt, om een ongestoorde rust, een volkomene zaligheid voor altoos te genieten.

Nu kere ik my tot U, *WelEdele Heeren Bestienderen van dit Kunften-Kweekfchool*, om U WelEd: met de voltoojing dezer Stichtinge geluk te wenschen, en te gelyk voor al het goede, 't welk gy aan deze plaats in het gemeen, aan my in 't byzonder toegebragt hebt, in 't openbaar te dan-

danken. Billyk immers mag ik dezen dag voor U WelEd: in zegeninge stellen, daar gy thans een werk voltrokken ziet, een instelling tot vollen stand gebragt hebt, die U zoo vele zorgen heeft gekost, waar toe gy zoo vele moeientens aangewend hebt. Billyk mag ik heden U WelEd: gelukkig noemen, daar gy zoo vele zwarigheden, die alle nieuwe oprigtinge verzellen, te boven zyt gekomen, en tot dus verre uwe pogingen met een gewenschten uitflag ziet bekroond. By deze aangename mare voeg ik met recht een blyde dankërkentenis voor al dat heil, 't welk onder Godes zegen door uw toedoen dezen Huize toegekomen is, daar de voorspoed, die men hier geniet, dank te weeten is aan de voortreffelyke schikkingen, die U WelEds: hebben verordend, aan de byzondere oplettendheid, waar mede gy al wat van nut kan zyn, met zoo veel yver hebt in 't werk gesteld. En wat past my ook beter, dan dat ik voor my zelf erkenne de grote verplichting, die ik aan U WelEd: hebbe, daar gy my zoo vele blyken van genegenheid gegeven hebt, dat ik de ondankbaarste mensch, die de aardbol op hare ronde vlakke draagt, zou zyn, indien ik deze niet in 't binnenste van 't hart hadde ingeschreven, en in een nooit vergetende geheugenis onuitwisbaar ingeprent. Gedenk ik immers, hoe gy my, schoon noch een jongeling van weinig jaren, van Leydens Hoge School terugge hebt geroepen, en het onderwys der Wis- en Natuurkundige Wetenschappen in uwe op te rigtene Kweekschool hebt aanbetrouwt; zoo vind ik myne vreugd, waar mede ik doe wierd overstelpt, vernieuwd, dat ik in deze Stad,

daar ik het eerste dachlicht zag, door uwe gunstige verkiezing ook den zetel myns geluks zoo gelukkiglyk mogt vinden. Herinner ik my, hoe gy, na dat ik maar korten tyd mynen post bekleed hadde, myne jaarwedde zoo merkelyk vermeerderd, en dus met sprekende daden hebt getoond, dat gy myne geringe pogingen veel waardeerden, en mynen yver door rykelyke beloningen wilden aanmoedigen: zoo worde ik als buiten my zelf gerukt, terwyl ik moet bekennen, nooit een gelukkiger dag beleest te hebben als die, op welke ik U WelEds: tot myne Mæcenaten heb verkregen. En wat gunsten heb ik in 't vervolg niet al meer genoten? Nooit wees gy myne gedane verzoeken van de hand, nooit liet gy iets na, 't welk tot myn gemak of voordeel eeniger maate strekken konde; maar gy stelde als 't ware uw vermaak, om my met vele gunstbewyzen, zoo in 't openbaar als in, 't byzonder, te overladen.

Al het welk zoo groot, en zoo voortreffelyk is, dat ik my hier openlyk moet onbekwaam verklaren, om ooit of ooit daar voor de verschuldigde dankërkentenis te kunnen betuigen, veel min aan de daar door op my gelegde verplichting te kunnen voldoen.

Het weinige echter, dat in myn vermogen is, zal ik daar toe steeds trachten aan te wenden, en nooit eenige gelegenheid verzuimen, om te tonen, dat het goede, door U WelEds: aan my bewezen, van geen ondankbaren genoten wordt. Geen moeite zal ik daar toe ooit sparen, maar alle die vermogens, waar mede de Hemel my begunstigt, zal ik volstandig aanwenden, om den post, die my is

aan-

aanbevolen, getrouwelyk waar te nemen, en daar in te betogen, dat het myn voorname oogmerk is, ten nutte van deze Schoole te verftrekken. Daar toe zullen alle myne zorgen steeds zyn ingericht, daar toe zal ik alle naarftigheid en yver steeds befteden, met een woord, alle myne pogingen zullen in alles tot het hoogfte doelwit hebben, de aan my toebetrouwde jeugd tot deugd, tot kennis op te leiden.

Dus zal ik door myne daden U WelEd: steeds trachten te overtuigen van 't geen myne woorden nu verzekeren, dat myne tonge eer aan het gehemelte zal kleven, eer ik uwe goeddadigheid verzwigen zal, en dat eer het vlugge levensfap in myne aders zal verftyven, eer derzelver gedachtenis uit deze aan U toegewyde borft verdwyne.

Gaat gy ondertusfchen, *Hoogaanzienelyke Macenaten*, gaat, bid ik, voort, my met uwe genegenheid te vereeren, met uwe gunfte te verkwikken. Gaat voort, met U van deze Kweekfchoole verdiend te maken, op dat zy door uwe zorge steeds bloeye, hare nuttigheit vergroot, haar aanzien steeds vermeerdert worde. En wierdt het oudstydts de grootfte eer gerekent, dat men marmere standbeelden ter gedachtenis van zulke, die iets treffelyks volvoert hadden, oprigtte: deze Kweekfchool zal zoo wel voor U WelEd. als voor hare Stichterese gene levenloze, maar veel voortreffelyker getuigen uitleveren, die met mond en daden Haren en Uwen roem alomme zullen kundig maken, en de verplichting, welke zy hebben, met dankbaarheid vermelden.

Eindelyk; *WelEdele Heeren*, is myne ware wensch,

myne hartelyke bede, dat de Almachtige Opperheer Uwe Hoogaanzienelyke Perſoonen noch lang doe zyn en blyven de voorwerpen zyner Godlyke beſcherming. Hy bekronde alle uwe ondernemingen met een gewenſchten uitſlag, en Hy doe U in het beſtier van dit Huis, in de andere Hoge Poſten, waar in U WelEd. geſteld zyn, zyne machtige onderſteuning ondervinden. Een overvloeyende hoorn der rykſte van Jehovahs zegeningen worde over uwe hoofden uitgeſtort, en Hy doe uwe aanzienelyke Geflachten ſteeds voorſpoedig en alzins gelukkig zyn. Uwe jaren worden tot een hogen ouderdom verlengd, en uwe levensdraad niet eerder afgeſneden, voor dat gy, des levens moede, uwe aardſche eere met een alles overklimmende Heerlykheid hier boven moogt verwisfelen.

Myne plichtsbetuiging aan die, welke ik eerbiedige, hebbende afgelegd, zoo wendt zich nu tot U, veelgeachte Amptgenoot, myne reden. Ik moet immers openlyk erkennen het grote voordeel, 't welk myn beſchouwend onderwys uit uwe ſaamgepaarde werkdaad geniet, daar myne mondelyke onderrigting door uwe dadelyke uitvoeringe voortreffelyk bekragtigd wordt, gelyk vele blyken, die voor handen zyn, daar van ten bewyze ſtrekken. Zoo als gy U in de bevordering van 't aanbelang van deze Schoole kwyt, zoo laat gy ook niet na, my in 't byzonder te verplichten, zoo dat ik alzins van U geniet al 't geen de eene amptgenoot van den anderen eifchen, de eene vriend van den anderen verwachten kan. Gedurende den tyd immers dat wy elkanders ommegang dagelyks genoten hebben, is zelf nooit een zweemzel van verſchil by ons gerezen;

maar

maar steeds bondt eendracht onze harten samen , en de naam van twist is by ons onbekend gebleven , terwyl wy overtuigd zyn , dat met onze wederzydsche toegenegenheid het voordeel dezer Schoole onafscheidbaar is verknocht , nadien onze posten zoo geschikt zyn , dat een ieder van ons bykans vergeeffchen arbeid doet , indien wy niet met vereende krachten de hand aan 't werk slaan. Dat wy dan deze onderlinge liefde bestendig bewaren , ja , is 't mogelyk , aanwakkeren en vermeerderen , en dat wy steeds ons bereidt betonen , om , in alles , alles by te brengen , wat aan onze leerlingen eenigzins tot dienst , tot voordeel strekken kan. Wordt onderwylen myn wensch vervuld , zoo zal de Hemel U noch een langen reeks van jaren ten nutte dezer Stichting sparen , en U , en alle die U lief en dierbaar zyn , met voorspoed kronen , met zegening beschenken.

Gy ook , Ervaren Man , wien 't Huisopzicht , het onderwys der Fransche taal hier aanbevolen is , zyt by my te veel geacht , dan dat ik myne reden ook niet t'Uwaards zoude henen wenden. De yver immers , dien gy tot het volvoeren uwer opgelegde plichten steeds in 't werk stelt , en het aangename vruchtgevolg , 't welk wy in den korten tyd dat gy aan deze plaats geweest zyt ondervinden , verdient met recht , dat ik hier van getuigenisse geve. Gaa op gelyke wyze voort , en gy zult voorzeker uwen arbeid met genoeg zien vergolden , en den bloey van deze Schoole , de bekwaamheid der daar in zynde jongelingen , niet weinig voortzetten en bevorderen. Is U ook myne vriendschap lief , ik ben genegen U dezelve

aan te bieden, en met er daad te tonen, dat ik gedachtig ben aan 't zeggen der aloude Wyzen, dat niets beter dan de vriendschap door de Goden aan 't menschedom is geschonken. Zyt ondertusfchen in uwe pogingen voorfpoedig, zie by vervolg ook vele vruchten van uwe oplettendheid en onderwys, en geniet een ruimen overvloed van alle zulke zegeningen, als gy van den Hemel over uw Perfoon, over al wat U betreft, billyk af kunt smeken.

Is het ook steeds myne stille hartenwensfch, dat deugd en wetenfchap hier famen mogen zyn gepaard, en dat 's Heeren vrees het hart der gene, die hier worden opgevoed, al vroeg beziele: dat ik dan niet zwyge, maar zulks ook aan U, Gy brave Man, die hier de gronden van den waren Godsdienst onderwyft, openlyk getuige. Is 't werk, 't welk gy te verrigten hebt, niet min, maar meerder moeyelyk, niet min, maar meer gewichtig, dewyl gy te ftryden hebt met de verdorve natuur, welke de dingen, die des Geestes zyn, weigerd aan te nemen, en het eeuwig welzyn het tydelyke oneindig ver in waarde overtreft: billyk bidden wy derhalven een dubbelen zegen over uwe pogingen van boven af. Moet zelf het hart van zulke die ware Godsvrugt ooit bezitten zullen, door Hemelkracht vermurwt worden, en 't zaad des Woords van boven wasdom krygen: Ach! de grote Hemelheer onttrekke zulke vereifchtens aan uwe leerlingen niet, maar doe de van U aangewende middelen daar toe overvloediglyk gezegend zyn. Het zy U gegund, in der tyd uit de vruchten te erkennen, dat ook aan deze plaatze

fprui-

spuiten van Gods plantinge gevonden worden, op dat gy U daar over moogt verheugen, en stoffe vinden, om den naam des Allerhoogsten groot te maken. Dat noch vele door uwen arbeid worden toegebracht tot den schoot der Kerke, die zullen zalig worden, en dat gy de loopbane dezès levens voor U zelf gelukkig, voor anderen nüttig afgelopen hebbende, aan het einde een onverwelkbare krone der zaligheid ontvangen moogt.

Op dat myne reden gansch in 't ronde gaa, moet ik U niet vergeten, Kundige Mannen, door welke de jeugd van deze Stichting in tuigwerkelyke kunsten onderwezen en geoeffend wordt. De vorderingen, die zy door uw toedoen daar in maken, eischen, dat wy uwe aangewende moeite pryzen, en uwe bereidwilligheid, om hun welzyn te bevorderen, naer waarde roemen. Gy weet, hoe het oogmerk der WelEdele Heeren Bestierderen zy, alles by te brengen, 't welk nüttig wordt geoordeeld, om deze jongelingen tot ervaren kunstenaars te doen opgroeyen; dat het dan ook by aanhoudendheid uw doelwit blyve, van uwen kant alles daar toe by te brengen. Dus immers zult gy voor u zelve vergenoëging vinden, en by anderen roem behalen. Dus zult gy de achting en genegenheid der WelEd: Heeren Bestierderen, die niets onvergolden laten, meer en meer gewinnen, en te gelyk te wege brengen, dat uwe leerlingen, door U zoo zeer bevorderd, ook van hunnen kant U steeds, gelyk betaamd, met liefde zullen hoog achten, en het geluk, 't geen hun ooit mogt zyn beschoren, voor geen gering gedeelte aan uwe trouwe hulpe zullen dank weten. Daar
toe

toe werden, zoo ik wensche, uwe pogingen gezegend, en 't zy U gegund, een aangename voorspoed in uwe beroepsverrigtingen, en veel heils, in al U betreft, noch vele jaren te beleven.

Eindelyk kome ik tot U, Jongelingen, die in dit Huis opgevoed en onderwezen wordt. Groot, overgroot, ja bykans onuitsprekelyk is het geluk, 't welk gy geniet, van uit het gemene gros der menschen te worden uitgenomen, en geschikt tot voortreffelyke kunstenaars, die door hunne ervarenheid zich nuttig maken en voorspoedig worden kunnen. Een gelukstaat voorwaar, daar vele, zelf van een aanzienelyker geboorte, van harten na verlangen, en om welke te verkrygen, zy niets te zwaar, niets te moeyelyk zouden rekenen. Een gelukstaat des te groter voor ulieden, nadien gy, van ouderen beroofd, van goederen misdeeld, genoegzaam gene hope had om ooit in beter omstandigheid te geraken, veel min in kennis uit te munten. Dat gy dan dit grote voordeel wel in acht neemt, dat gy de gelegenheid, die U wordt aangeboden, niet verzuimdt; maar U met allen yver toelegt om onbetwiftbaar te betonen, dat gy dit uw toegebragt geluk naer eisch waardeert, en, zoo veel mogelyk is, waardig tracht te worden. En hebt gy, die de eerste deelgenoten dezer Stichting zyt, voor 't meerderdeel U in deze vry loffelyk gedragen, wel laat dien yver niet verflauwen, maar met het klimmen uwer jaren, met de uitbreiding uwer kennis, steeds vermeerderen en groter worden. Dat gy, die thans tot het getal van deze huisgenoten toegevoegd zyt, de goede voorbeelden, die gy voor

U hebt, navolgt, dat gy den regten weg, dien men U zal wyzen, inslaat, en U beijvert, om door uw gedrag te beantwoorden aan de goede gedachten, die men van U heeft opgevat. Denkt gy alle toch, dat van het wel besteden van die jaren, die gy hier door zult brengen, de voorspoed van uwen overigen levenstyd gansch afhangt. Die immers zyn tyd vlytig waargenomen, en vele vorderingen gedaan zal hebben, kan verwachten, dat hy geacht en gelukkig worden zal; maar die in tegendeel zyn tyd nutteloos verspilt, en weinig vordert, zal tot spot, tot verfoejing van een ieder die hem kent, verstreken, en nooit eenige hoop van bevordering hebben. Stelt U dan deze beide gevolgen van uwe handelwyze steeds voor oogen, en begrypt, dat het U toegebragte voordeel uwen arbeid wel dubbel waardig is. Legt U doch met allen ernst toe op 't gene U wordt voorgelaten: neemt de lessen en vermaningen, die men U geeft, en in 't vervolg zal geven, vlytiglyk in acht, en toont dus door uwe daden, dat gy in waarheid van uw geluk overtuigd, van uwen plicht bewust zyt. Bidt daar toe steeds de Godlyke hulpe af, en onthoudt U zorgvuldig van al 't geen U dezelve zoude onwaardig maken. Smeekt den Almachtigen, dat Hy uw verstand verlichte, dat Hy uwe vermogens uitbreide, dat Hy u het pad der deugd doe inslaan, en in zyne vreze op laat groeyen. Dan zult gy opsmelen een schat van wetenschap, dan zult gy tot mannen van verstand en eere opwassen, dan zult gy verkrygen een roem van kennis en ervarenheid, dan zult gy kunnen vinden gunstige Voorstanders en Beschermers, die u zullen trachten voort te zetten, en dan eindelyk

zult gy voor U zelve gelukkig , voor uwe vrienden eerwaardig, voor uwen evenmenschen en den Lande nuttig kunnen zyn, 't welk het oogmerk is, dat in deze met U wordt bedoeld.

Maar zal dit alles wel gelukken, billyk heffen wy het hart na boven, om van den groten Opperheer, die alles naer zynen wenk regeert, de vervulling van onze hope, de bekragting van onze wenschen, demoedig af te smeeken.

Heeft dan, O Albestierder! uwe voorzienigheid gewilt, dat deze Schoole hier gesticht zou worden, en hebt Gy tot dus verre uwen Godlyken zegen aan dezelve niet geweigerd, ach! dat ook die in 't vervolg niet vermindere, maar op deze plaats blyve rusten, en aldaar meer en meer vermenigvuldigd worde! Neem daar toe, bidden wy, in uwe voortdurende bescherming de Wel-Edele Heeren Bestierderen, die ons zoo dierbaar, dezen Huize zoo nuttig zyn. Doe hun, doe hunne Geslachten steeds veel beils ontmoeten. Geef, dat wy noch lang over hun zacht bestier en voorspoedige regering ons verblyden mogen, en laat hen ondervinden, dat hunne pogingen alzins door uwe gunst bekroond worden, en dus tot wezenlyk nut van deze Stichtinge gedyen. Dat ook die zelve zegen ruste op de Hoogaanzienelyke Vrouwen, die de opperbezorging dezer huishoudinge op zich genomen hebben, op dat zy ook gewaar worden, dat de liefde-arbeid, dien zy hier aan besteden, van U, Vergelder alles goeds, niet ongezegend word gelaten. Dat alle, welken hier eenig onderwys is danbevolen, van U mogen in staat gesteld worden, om hunnen post en plicht beborig te volvoeren. Doe hunne kennis meer en meer

ver-

vergroten, hunne wetenschap vermeereren, en geef, dat zy niet alleen in deze, maar ook in 't oeffenen van alle christelyke deugden mogen uitmunten, op dat ze voor de aan hun toebetrouwde jeugd in alles tot voortreffelyke voorbeelden, der navolginge waardig, strekken mogen. En bebt gy, O wonderdoende God, my, door een allerzeldzaamsten weg van uwe voorzienigheid, als een jongeling aan deze plaats geroepen, en over myn geringen arbeid een nooit verwachten zegen gelieven te verlenen, met blydschap erkenne ik in 't openbaar de wonderen, aan my gedaan, met ootmoed wensche ik U daar voor groot te maken! Ach dat myne dankbaarheid maar na de grootte uwer weldadigheid geschikt ware, en dat ik steeds levendige indrukken gevoelen mogt van de verplichtinge, die ik voor zoo vele onverdiende zegeningen schuldig ben! Maar ben ik uit my zelven daar toe onbekwaam, zoo schenk gy, O Heer, krachten en vermogens, en geef, dat ik, zoo lang ik den levensadem om zal dragen, steeds met ongeveinsde woorden, en inzonderheid met wezenlyke daden, toone, dat ik uwe goedertierenheden niet vergeete, maar dezelve steeds in eerbiedige gedachtenise houde. Dat myne lesfen en vermaningen, zoo wel als die van myne medebelpers, van vrucht mogen zyn aan alle, die dezelve horen en genieten. Maak Gy zelf de jongelingen daar toe bekwaam, en doe hen het pad der deugd inslaan en bewandelen. Open hunne barten voor alles, wat hun tot uwe vreeze kan opleiden, en tot hun tydelyk en eeuwig welzyn kan verstreken, en behoed hen voor alle de verleidingen, die de jeugd naer ziel en ligbaam ten verderve brengen kunnen. Dat het groot geluk, 't welk zy genieten, hun steeds op 't harte wege, op dat ze na U leren omzien, en te gelyk bevinden, dat de vreeze des Heeren het begin van alle wysheid, de oorsprong

aller zegeningen zy. Doe voor het overige meerder beils en voorspoeds dezen Huize toekomen, dan wy met onze onvolmaakte wenschen, met onze gebrekige gebeden in staat zyn uit te brengen, en af te smeeken, en laat deze Schoole zyn een plaats, daar kunsten en wetenschappen bloeyen, daar deugd geoeffend wordt, daar Godsvrucht woont, op dat zelf het late nageslacht betuige, dat Gy milddadigheid niet onvergouden laat, maar 't geen met een goed en heilzaam oogmerk wordt ingesteld, in gunst aanschouwt en met uwen ryken zegen agtervolgt. Amen!

IK HEBBE GEZEGT.

OP DE REDENVOERING
 VAN DEN ZEER GELEERDEN HEERE
JOHANNES VANDER WALL,
A. L. M. Philof: Doctör,
Lectör in de Wis-, Natuur- en Sterrekunde, enz. enz.
 TER INWYINGE
 VAN
HET KUNSTEN-KWEEKSCHOOL,
 Gesticht binnen DELFT
 VOLGENS DE LAATSTE WILLE
 VAN DE HOOGWELGEBORENE VROUWE,
MARIA DUYST VAN VOORHOUT,
 PLEGTIGLYK GEHOUDEN
 OP DEN XI^{en} VAN WINTERMAAND
 M D C C L I X.

Hier moeten de eêlste kleur, de reinste verwen zwichten:
 Deez' Fenix-schaft verdooft het treffendste penceel,
 En schetst op 't keurigst in dit woorden-kunst-tafreel
 Het Voorwerp, de Oorzaak, en het Einde van dit Stichten:

Hoe dat de kweek'ling hier zyn' tyd en vlyt moet richten:
 En waarom dit Gesticht geen weêrgâ vond, hoe veel,
 Hoe sterk de liefde blonk in dit ons waereldsdeel:
 Hoe 't oogwit, milde gunst en zorg elk duur verplichten:

Hoe dat MARIA wierd der arme Weezen stut:
 Hoe 't schrand' brein in dit Kunst-kweekschool tot 'sLands nut
 Met wysheid word doorkneed, naer 't geen Zy heeft beschreven.

Geleerde VANDER WALL maalt cierlyk, juist, en klaar,
 In keur van taal dit af. Dus is de dood, als 't waar',
 Van deze Vrouw ook Hier 't begin zelfs van haer leven.

E E R Z U I L,
O P G E R E G T
T E R E E R E
V A N D E H O O G W E L G E B O R E N E
V R O U W E,
MARIA DUYST VAN VOORHOUT,
VRYVROUWE VAN RENSWOUDE, EMMICKHUYZEN;
ENZ. ENZ.
B Y G E L E G E N D H E I D T
D A T
HET KUNSTEN-KWEEKSCHOOL,
VOLGENS HAERE UITERSTE WILLE
GESTICHT BINNEN DELFT,
M E T E E N S I E R L Y K E R E D E N V O E R I N G W I E R D I N G E W Y D T
D O O R
M Y N E N G E A G T E N V R I E N D,
D E N Z E E R G E L E E R D E N H E E R E,
JOHANNES VANDER WALL,
A. L. M. Philos: Doctor,
LECTOR IN DE WIS- NATUUR- EN STERREKUNDE
E N
EERSTE INSTRUCTOR OP DEZE SCHOLE.

Eet Negental verheft de toonen,
'T vindt thans voor zig een ruime stof;
Apollo zal Renswoude kroonen,
Zyn schelle Citer speelt haer lof:

MA-

MARIA DUYST , alom geprefen ,
Uw naem , de fterflykheid ontrukr ,
Blyft by het nageflagt in wezen ;
Zy blyft in 't dankbaer hart gedrukt ,
Zo lang als Batoos luftwaranden
Verheffen haere groene kruin ;
Al byt de Tyd met fcharpe tanden ,
Men zal in Hollands Vryen tuin
Den Naneef nog uw lof vertellen ,
Een Eerzuil , t' uwer Eer gefight ,
Zal fteedts uw roem in 't daglicht ftellen
En houden ons aen U verplicht.
Geen wonder ! want de Wetenfchappen ,
Zo heilzaem voor een Volk en Staet !
Zag men helaes te lang vertrappen ,
Gy wift de reden van dit kwaet .
Gy floeg , O wyfe Vrouw ! uw' oogen
Op hen , die wel van goed berooft ,
Maer van wier groote zielsvermoogen
Oms Holland zig veel goeds beloofr ;
U wierd bekendt 't getreur der geenens ,
Aen wien hun armoed' , eng van bandt ,
Nog tydt , nog fchatten konde leenen ;
Zy hielden 't oog op milder handt .

Dus

Dus sprak de Wees met zielsverlangen ,
Hy boezemdt zyne zugten uit ,
Ik wil hem met myn zang vervangen ;
My dunkt, dat dus zyn reden luidt :

„ Edele Wetenschap , hoe fchoon ,
„ Hoe glansryk fchiet Gy uwe ftraelen !
„ De glans waermeê men U ziet praelen ,
„ Trosfeert en tart de befte kroon !
„ Gy Sieraed van den menfch op aerde ;
„ O Noordftar van het fyn verftand ,
„ Steun , Eerzuil , Trooft van 't Vaderland ,
„ Wie fchat , wie pryft U regt naer waerde !
„ Wierd maer uw rykdom meer geacht
„ Van hen , die van 't geluk befcheenen ,
„ Hun hart meeft met hun fchat vereenen ;
„ Daer gy van hun verfmaet , veracht ,
„ Byna als balling om moet zwerven :
„ Verbastert volk van Neederlandt !
„ Gy merkt niet , wie gy hene bandt
„ En wat voor heil de Staet moet derven !
„ Bevindt gy niet , helaes , te veel !
„ Hoe vreemden hier te Land braveeren ,
„ Ja zelfs den Landaerdt koomen weeren ?
„ Wat wonder ? Wetenschap , hun deel ,
„ Mackt

„ Maekt hen ten nut van deeze Landen ,
 „ Nu Batoos krooft zo zeer ontaerdt ,
 „ De Wetensfchap bandt van zyn haerdt ,
 „ En men niet acht de puikverftanden .
 „ Maer zagt ! myn klachten zyn te zwaer :
 „ De Landaerdt wil myn zang verfchoonen !
 „ Ik mogt de braeve Geeften hoonen ;
 „ Men vindt er nog wel hier en daer ,
 „ Die mild met tyd'lyk goed befchonken ,
 „ Als Palinuren van den Staet ,
 „ Waer op een ieder de oogen flaet ,
 „ Met Wetensfchappen ftaen te pronken ;
 „ Maer evenwel een keurig oog ,
 „ Dat Wetensfchap met al haer deelen
 „ Befchouwt als fyne pronkjuweelen ,
 „ Acht haeren fchat zo duur , zo hoog ,
 „ Dat het om 't klein getal moet treuren
 „ Van hen , die dit zo dierbaer pandt ,
 „ Tot welzyn van het Vaderlandt
 „ Met onvermoeyde vlyt nafpeuren ,
 „ Och wierd myn klaegen eens verhoort !
 „ Men zag wel haeft de vlyt herleeven ,
 „ En Wetensfchap ten throon verheeven ,
 „ Sloeg men het oog maer op myn zoort ,

„ Voor wien hun armoë schaers in 't geeven
 „ Na 't leerzaam school den toegang floot,
 „ Die, schoon van tyd'lyk goed ontbloomt,
 „ Na Wetenschap om 't vuurigst freeven:
 „ O Weetlust, gy vervoert myn geest!
 „ Wierd my eens 't heug'lyk lot beschooren,
 „ Dat my uw Godgewyde chooren
 „ Geopendt wierden! 'k wilde 't meest
 „ Aen U myn levens daegen wyden
 „ Aen U besteede ik al myn tyd;
 „ Gy waert het voorwerp van myn vlyt,
 „ Gy zoudt myn jeugdig harte leiden
 „ Langs 't voetspoor van de waere Deugd
 „ Tot nut en heil van Stadt en Landen,
 „ Van ouds beroemd door puikverftanden,
 „ O Wetenschap myn troost en vreugd!

Staek vry, myn nyv're Wees, uw klaegen!
 De Hemel heeft uw zucht verhoort,
 En uwe smeekbeê voorgedragen,
 Aen Haer, wier hart gy hebt bekoort.
 Een Vrouw, wier afkomst en vermoogen
 Zo glansryk schitterden in 't oog,
 Vind men door uw getreur bewoogen;
 Zy schat Haer zelve niet te hoog,

Om

Om zig de Voedfervrouw te noemen
Van U, wien de armoë hieldt bekneldt,
De Wetenschap zo hoog te roemen,
Acht zy veel beeter dan het geldt:
Men hoort ze haeren fchat befteeden
Tot heilzaem nut van 't Vaderlandt;
Dus uitze haere laetfte reden,
En opendt zo haer milde handt.

„ Myn levensglas, ftraks uit geloopen,
„ Herinnert my, myn naekend uur;
„ Myn leevenstyd nog kort van duur,
„ Ziet men wel haest in 't graf gefloopen,
„ De Hemel schonk my van zyn handt
„ Een overvloed van ryke fchatten,
„ Waerom de menfchen zig afmatten,
„ Helaes, zy zyn te kort van standt!
„ Ik zie de Wetenschappen treuren,
„ De luyheid word vaek aengebeên,
„ De vrye kunften vlieden heen,
„ Men fluit voor 't fyn verftandt de deuren
„ Na Wysheids leege Tempelzael;
„ Wyl de armoë doedt haer minnaers zuchten
„ En 't Land ontbeert haer gulde vruchten,
„ Wie merkt niet de oorzaak van dit kwael?

„ 'T gebrek aen goed belet het fchaeven
 „ Van 't ryp verftandt van onze jeugd;
 „ De noefte Wees ontbeert de vreugd
 „ Om zynen graegen geeft te laeven
 „ Uit Wysheids onuitputb'ren fchat,
 „ Men hoort hem ftaeg in 't eenzaam klaegen,
 „ My zyn zyn zugten opgedraegen,
 „ Ik heb zyn fmeekbeê opgevat.
 „ Myn Rykdom, nauwlyks op te tellen,
 „ Biede ik ten dienft der arme jeugd;
 „ Die Wetenfchap en waere Deugd
 „ Op haere regte waerde ftellen.
 „ Ik wil, dat men na mynen doot
 „ Den nyv'ren Wees een Kweekfchool fichte
 „ En zynen armoeds laft verlichte
 „ Die voor hem Wysheids deuren floot.
 „ Men oeffene de fchrand're zinnen
 „ In Kunft en fraaije Wetenfchap;
 „ Men lei hen op van trap tot trap
 „ Als die verftandt en Wysheidt minnen,
 „ Het Vaderlandt ten toeverlaat.
 „ Mogt ik hiermeê myn doelwit treffen!
 „ Men zou wel haeft het nut befennen,
 „ 'T geen Wetenfchap verfchaft den Staet.

Kom

Kom, Wees! nu kunt gy honich-zuigen
 Uit puik van fraay beschreeve blaên,
 Uw Voedster moet gy dank betuigen
 Met steeds in Weetlust voort te gaen.
 Kom! hoor uw Leraers wyse Reeden,
 Verhef met hem uw Voedster-Vrouw!
 Deez' feestdag, dit gewenschte heeden
 Is 't einde van den druk en rouw,
 Waerin u de armoê lang deedt treuren
 Om het gemis van Wetenschap;
 Men opendt thans haer Tempeldeuren,
 Ey kom! verhaest dan uwen stap,
 Om haeren luister te beschouwen
 Met 't diep ziend' oog van 't fyn verstandt!
 Men zal ù haeren glans ontvouwen;
 De Wetenschap biedt reeds de handt
 Om u nâ't pragtig choor te leiden
 Van haere wydtsche Tempelzael;
 De Luyheidt moet den drempel myden;
 Geen ondeugdt vindt er goed onthael.
 Daer kunt gy vaek uw Weetlust laeven
 Met wyse lesfen, uit den mondt
 Van hem, die thans met keur van gaeven
 De stem verheft door 't Tempelrondt.

Hoe hoort men hem uw Voedster roemen!

De blydschap verwt zyn aengezicht,
Daer hy MARIA DUYST mag noemen,
De Stichtster van dit wydtfch gesticht.

Myn Zangster staet als opgetoogen
Door 't hooren van dien Pallas Zoon!

„ Hoe! zegt ze, vind' ik my bedroogen,

„ Wat Redenaer slaet deezen toon?

„ Is Cicero wel weer verrezen?

„ Ik twyffel, of hy 't Kweekschool wydt .....

„ 'T is VAN DER WALL, ik ken zyn wezen,

„ Een Cicero van onzen tydt.

„ My dunkt, ik zie den stondt gebooren,

„ Waerin ons Land het nut gevoelt.

„ Wel haest ryft uit die Tempelchooren

„ Het heil van Vrouwe DUYST bedoelt.

A. VAN OS. R. G^{de}

TER INWYINGE
VAN
HET KUNSTEN-KWEEKSCHOOL,
volgens de laetste wille
VAN WYLEN DE HOOGWELGEBORENE
VROUWE
MARIA DUYST VAN VOORHOUT,
VRIJVROUWE VAN RENSWOUDE, EMMICKHUIZEN,
ENZ. ENZ. ENZ.
binnen DELFT gesticht,
Door mynen hooggeachten Vriend,
DEN HEERE
JOHANNES VANDER WALL,
A. L. M. Philos. Doctör,
Lector in de Wis- Natuur- en Starrekunde, ENZ.
in't openbaer verricht den II^{en} van Wintermaend
M D C C L I X.

Myn Halsvriend, die met ted're banden,
My aen uw vriendschap hebt geboeid,
Die nooit verflauwende eeuwig groeit,
En diepe wortels schoot in beider ingewanden:
Vergun, dat U myn Poëzy
Haer hartelyke tonen wy',
Gy zult geen klein geschenk van enen Vriend verachten
Die in 't geringe van een konst'loos vreugdelied
Zyn hart aen zyn Orestes biedt,
En deze zelvde gift van hem weërom zal wachten.

Wan-

Wanneer de Wysbegeerte uw kruin,
In Leidens groene letterdreven,
Met laurenkransen hadt omgeven,
Die Hooggeleerdheid hadt geplukt in Pallas tuin,
Toen heeft uw vriendschap myn gezangen,
Hoe laeg van toon, met gunst ontvangen,
'k Herdenk met zielsvermaek dien zegenryken dag,
Die aen den gryzen Rhyn (Geleerdheid kan niet sterven)
Een naegedagtenis zal erven,
Zoo lang de Wetenschap daer schuilplaets vinden mag.

Zou ik dan nu den roem vergeten,
Dien uw' welsprekendheid verdient?
Het is geen vleitael van een Vriend,
Onlochenbaren lof welmenend uittemeten:
Zoo lang het marmer van Renswouw
't Gebeente van haer Weduwwrouw
In den gewyden schoot des aerdryks zal besfluiten,
Zoo lang MARIA's gift haer loftrompetters vindt,
Zal elk, die hare mildheid mint,
Ook uw besprackte tong, vernuft en gaven uiten.

't Gaet

't Gaet wel, 't is of myn dichtäer zwelt,
Die naem vertoont my onder 't zingen
De onsterf'lykheid der ftervelingen,
Wier waren roem de kreits der rollende eeuwen meldt:
Die naem zal eeretempels erven,
Die naem zal nooit zyn luister derven,
En de ouderloze weez, met eerbied aengedaen,
De gadeloze gift van zulk een Weduw pryzen,
En roemen op de gunftbewyzen
Van een Milddadigheid, die elk verrukt doet staen.

Zal Utrecht niet met blyde tonen
Haer lof verbreiden door 't Heelal?
Rolt niet een vrolyk feestgeschal,
Daer de Edelen des lands het graev'lyk Vlek bewonen?
En zal de Prinfelyke stad
Niet op den adelyken fchat
Van RHEDE's Bedvrindin met dankërkent'nis bogen,
Die de arme Jeugd verkwikt uit haren overvloed,
De wetenschappen bloeien doet,
En 't vindingryk verftand befchaeft door haer vermogen?

Laet vry uw wapenschild, o DUYST,
En de adeldom van uw kwartieren
RENSWOUDE's tempelchoor versieren,
Uw ed'ler geeft, weleer in 't ad'lyk lyf gehuisd,
Verdooft de glansen van de stralen,
Die uit uwe aerdsche grootheid dalen,
En aen de heerlykheid van uw beroemd geslacht,
Hoe oud, hoe wyd vermaerd in tabberd en in degen,
Hoe hoog op de eerestoel gestegen,
Hebt gy den grootsten roem en luister toegebracht.

Kan Delft het grafgewelfzel tonen
Voor Vader WILLEM opgericht,
Waer onder 't koud gebeente ligt
Van Neerlands heldenkrooft en Nasouws wonderzonen,
Nu zet uw kunstenkwekery
Haer Stad een nieuwen luister by,
En 't sierlyk praelgebouw, wier deftige vertrekken
DoorBouwkunst zyn geschetst, gesticht, beschaefd, voltooid,
Verliest der Burg'ren aendagt nooit,
En doet de blyken van uw mildheid steeds ontdekken.

Zoo

Zoo lang de weitsche gevel staen
En boven and'ren uit zal steken,
Moet elk van uwe Stichting spreken,
Terwyl de Dichtkunst haer beveeligt voor vergaen;
Die heeft uw naem, in steen gedreven,
Met onvergangb'ren inkt geschreven.

ô Dichtlust, leev in 't hart van zulk een Konstgenoot,
En tooi den jongen kruin met krakende laurieren,
Wiens vaersen dit gebouw versieren,
Van vindingryk vernuft noch tael noch styl ontbloot!

Doorwandelde ik de ruime zalen,
Myn aendagt kende pael noch perk,
Om 't net gevormde timmerwerk
En 't yverryk verstand der Bouwkunde af te malen:
Hier kan de nyvre jongeling
Door een onafgemeten kring
Van wetenschappen en bespiegelingen dolen,
Hier wordthet schrandre brein door onderzoek beschaefd,
De ziel met kundigheid begaefd,
Die puikverstand en vormt in 't ruim van deze Scholen.

Zal 't immers aen eèn braev geslagt
Van onderzoekers hier ontbreken?
Of zal men vrucht'loos konsten kweken,
Daer Naerftigheid beloond en luiheid wordt veracht?
Daer Mannen, allefins bedreven,
Gestadig hunne lessen geven,
Daer Mecenaten nooit de blyken van hun gunst
Onttrekken zullen aen geleerde voedsterlingen,
Die hier door milde zegeningen
Voor 't algemene best opwasfen in de kunst?

Is 't groot, wanneer Natuergenoten
Verheven worden uit den druk,
Men roemt dan billyk uw geluk,
Door milde gunst van God en menschen U ontsloten;
o Jongelingen, uw gemoed,
Met keur van wetenschap doorvoed,
Zal haest de maetschappy van uwen roem doen wagen,
Het zy men uwe kunde op 't vaste land verteld,
Het zy op 't ruime pekelveld
MARIA's grote naem van U wordt omgedragen.

Is U dit heuglyk lot bereid,
Dat dan een reeks van brave zeden,
Die niemand immer dwalen deden,
In U vereenigd zy met Deugd en naerftigheid!
En hebt ge een onverdienden zegen
Van 't gunstig Albestel verkregen,
Dat dankbaerheid, ontzag en ootmoed dan vooral
Op 't onnaespeurlyk heil van zulk een weg doe letten,
Om steeds den juiſten prys te zetten
Op 't geen gē nu geniet en 't geen U volgen zal!

Maar . . . . ſchryft myn Zangſters onvermogen
Iet van der Jongelingen plicht?
Myn VAN DER WALL heeft zulks verricht,
Zyn onnavolgb're pen kan 't in dit ſchrift betogen:
Dit ſchrift van dezen Pallas Zoon
Spreidt zyne gaven hier ten toon',
En die zoetvloeiendheid en oordeelkunde pryzen
Verzwygen nooit den roem van zyn welſprekendheid,
Die hem haer gunſt heeft toegezeid,
En weig'ren nooit hun roem aen zulke kunſtbewyzen.

Heeft zyn welmenende gemoed,
Vervuld met dankb're liefdevonken,
De zegeningen hem geschonken.
In 't openbaer erkent, met indruk van dat goed,
Zou ik, die eeuwig hem zal achten,
De vriendschapslessen niet betrachten?
En, daer Hem elk begroet met waerdig handgeklap,
(Schoon wars van vleiry) alleen de grote gaven
Van mynen vriend in de aerd begraven,
Als geen verwonderaer van zyne wetenschap?

Heeft hy met welgepaste tonen
Dit Huis de onsterfelykheid gewyd
En de achtbre Mannen, door wier vlyt
De Jongelingen hier naer 't heilryk oogmerk wonen,
Een dierb'ren zegen afgesmeekt:
Wie is er, die van Hem niet spreekt?
En wenfcht, dat hemelgunft Hem voor deez' Stichting spare!
Zyne onvermoeide ziel met wetenschappen sterk!
Hem ondersteun in 't heilzaam werk
En allerlei genaë en zegen openbare!

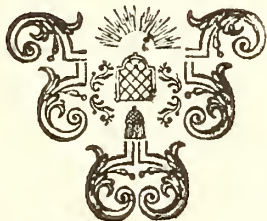
„ Aerds-

- „ Aerdsgoedheid, laet toch Nederland
„ Door kunsten-kwekeryen bloeien !
„ Laet deze Stichting eeuwig groeien ,
„ En staen door macht en gunst van uwe rechtehand !
„ Laet ryke zegen alle kronen
„ Die hier bestieren, leren, wonen !
„ Maer dat uw Vrees vooral 't begin der Wysheid zy !
„ Bevestig in dit Huis de werken uwer handen !
„ Beweeg noch veeler ingewanden ,
„ Op dat de Mildheid meer ten armen troost gedy !

ADRIANUS VAN ASSENDELFT,

S. S. Minist. Candid.

079 13 199

75/3

SPECIAL 86-B

20274

